

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет соціальних наук та соціальних технологій
Кафедра соціології

Кваліфікаційна робота
Освітній ступінь – бакалавр

на тему:

**«ДОВІРА ДО ВЛАДИ, СТАВЛЕННЯ ДО СИТУАЦІЇ В КРАЇНІ ТА
ЕЛЕКТОРАЛЬНІ ОРІЄНТАЦІЇ ПІСЛЯ ВИБОРІВ 2019 РОКУ (НА
ПРИКЛАДІ СТУДЕНТІВ НАУКМА)»**

Виконала: студентка 4-го
року навчання спеціальності
054 «Соціологія»

Супрун Анна Артурівна

Керівниця: Осипчук А.Д.
завідувачка кафедри соціології НАУКМА

Рецензент:

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою «_____»

Секретар ЕК: _____

«__» _____ 2020р.

Київ – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ ТЕОРІЇ ТА ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ЕЛЕКТОРАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ДОВІРИ	6
1.1. Електоральна поведінка: підходи до вивчення.....	9
1.1.1. Соціологічний підхід.....	10
1.1.2. Соціально-психологічний підхід.....	13
1.1.3. Підхід «раціонального вибору».....	15
1.1.4. Основні методи вимірювання електоральної поведінки.....	18
1.2. Поняття політичної довіри.....	23
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ДОВІРИ ДО ВЛАДИ, СИТУАЦІЇ В КРАЇНІ ТА ЕЛЕКТОРАЛЬНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТСТВА НАУКМА.....	33
2.1. Результати вимірювання оцінки ситуації в країні студентами НаУКМА.....	35
2.2. Результати вимірювання довіри до влади.....	40
2.3. Результати вимірювання оцінки ініціатив влади.....	51
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60
ДОДАТОК А.....	64

ВСТУП

У 2019 році в Україні пройшли президентські та парламентські вибори, результатами яких стало призначення Володимира Зеленського президентом України та переобрання Парламенту та Верховної Ради. Це призвело до кардинальних змін в ситуації країни та діяльності влади. Зеленський отримав колосальну підтримку від громадян України, але зараз довіра до нього знизилась. Актуальність цієї теми полягає в тому, що Президент обіцяв багато змін після його обрання та наразі пройшов рік діяльності нової влади, тому можна оцінити перші результати його роботи. Чи відрізняються заяви і дії президента Володимира Зеленського від намірів, що він їх оприлюднював в інтерв'ю і з високих трибун? Що вже вдалося зробити чи запланувати? Наскільки довіряють теперішній владі студентство? Вони залучені в політичну ситуацію в країні, тому що це були перші вибори, в яких вони мали право брати участь. Політична соціалізація студентів та молоді – це голосування, тому що один із перших досвідів у політичній діяльності – це все таки участь у виборах. Через це студенти стають більш активні та залучаються до політичного життя суспільства. Фраза: «Студенти є рушійна сила, наше майбутнє» є популярною в будь-якому суспільстві. Це люди, які визначають подальший розвиток країни, й в майбутньому формують українську еліту. Тому й є важливим вивчення ставлення до нової влади саме з боку студентства задля виявлення їх симпатій та мотивів, думок та ставлень.

Проблема в тому, що рівень недовіри до Зеленського з минулого року зріз утричі. Про це говорить результати опитування серед українців центром Разумкова (Дослідження «Оцінка громадянами ситуації в країні та діяльності влади, рівень довіри до соціальних інститутів та політиків» центром Разумкова, квітень 2020 року):

До В. Зеленського довіра висловлюється частіше, ніж недовіра (йому довіряють 57% опитаних, не довіряють — 37%). Стосовно інших політиків недовіра висловлюється частіше, ніж довіра. Так, Д. Разумкову довіряють 34%, не довіряють — 37%, С. Вакарчуку — відповідно 20% і 64%, Ю. Бойку — відповідно 19% і 66%, Ю.Тимошенко — відповідно 18,5% і 74%, П. Порошенку — відповідно 18% і 77%.

Якби найближчим часом відбувалися вибори до Верховної Ради України, найбільшу підтримку виборців отримала б Політична партія «Слуга народу» (за неї готові віддати свій голос 41,5% тих, хто візьме участь у виборах і визначився, за яку партію голосуватиме). За «Опозиційну платформу — За життя» готові віддати свій голос 14% тих респондентів, які прийдуть на виборчі дільниці і визначилися з вибором, за «Європейську солідарність» — 14%, за ВО «Батьківщина» — 7%, за Політичну партію «Сила і честь» — 4,5%, за Політичну партію «Голос» — 3%.

Об'єкт: студентство НаУКМА

Предмет: оцінка студентами НаУКМА ситуації в країні та рівень довіри нової влади, електоральні орієнтації після виборів в 2019 році

Мета: визначити оцінку ситуації в країні та з'ясувати рівень довіри до нової влади, електоральні орієнтації студентів НаУКМА

Завдання:

- 1) Визначити теоретичне обґрунтування поняття електоральної поведінки;
- 2) З'ясувати теоретичні підходи до визначення політичної довіри;
- 3) Виміряти рівень довіри студентів НаУКМА до діяльності нової влади;
- 4) З'ясувати оцінку ситуації в країні студентами НаУКМА;
- 5) З'ясувати електоральні преференції студентства НаУКМА.

Дослідження було присвячено виявленню характеристик електоральної поведінки та довіри до влади з боку студентів НаУКМА. Було проведено електронне опитування протягом 9-11 травня 2020 року серед студентів різних факультетів віком 17-23 роки. Вибірка становила 161 респондент. Основною метою опитування було визначення електоральних орієнтацій, рівень довіри до влади та оцінка ситуації в країні.

Для студентів участь у політичному житті є чинником політичної соціалізації. Саме під час виборів вони набувають досвід у політиці (дізнаються інформацію, роблять свої припущення, формують преференції). Найбільшою цінністю є активна участь у виборчому процесі, тобто бажання студентів щось змінити, вирішити та мислити раціонально. Одним із чинників електоральної поведінки є саме ця мотивація. Макс Вебер її інтерпретує в праці «Основні Соціологічні поняття», де зазначає, що: «Мотивом називається якась смислова єдність, яка представляється дійовій особі або спостерігачеві достатньою причиною для певної дії» (Вебер М. Основные социологические понятия, 1990, с.808).

РОЗДІЛ 1

ОСНОВНІ ТЕОРІЇ ТА ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ЕЛЕКТОРАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ДОВІРИ

Електоральна соціологія є відносно молодого наукою. Раніше в Україні дослідники не могли відповісти на такі питання, як: чия перемога буде на виборах, будуть люди брати участь у голосуванні, кому віддадуть свою перевагу. Не було потреби в фахівцях електоральної соціології, спеціалізованих центрах та соціальних організаціях, масових опитуваннях. Тільки іноді критичний аналіз науковців західних країн (Дмитриев А. В. Политическая социология, 1971).

Довіра є однією з найважливіших категорій для низки наук, і відповідно вона як феномен здавна привертала увагу представників різних напрямів. Цей феномен досліджували у рамках філософії, етики, антропології, політичних наук, теології, психології та ін. І тільки наприкінці ХХ ст. феномен довіри став предметом дослідження соціологів, проте, незважаючи на різноманітність концептуальних типологій, це й досі не привело до створення базової соціологічної теорії довіри (В. В. Міхеєва, «Довіра як феномен соціальної реальності», 2014).

Commented [A1]: Це дослівне запозичення зі статті Міхеєвої

Політична довіра показує рівень авторитету влади. Довіра до політиків, владних структур, суспільних діячів – це одна з важливих умов їх успіху. Якщо населення довіряє владі, то воно задовільнено її діяльністю, що підвищує рівень впливу владних структур на громадян. Поняття довіри до влади сформувалося давно в різних соціальних галузях. Воно складається з методологічних протиріч, які передбачені розумінням цього явища та особливостями трансформації в сучасних умовах. Передумовою успішного функціонування політичної системи будь-якого суспільства є політична довіра громадян до обраних ними органів публічної влади – один із вкрай

важливих для існування демократії факторів. (С. С. Погорелый «Довіра до державної влади як категорія політичного управління»).

Довіра пов'язує громадян з політичними інститутами, підвищуючи як легітимність, так і ефективність цих інститутів, успішне функціонування ліберально-демократичного режиму неможливе без високого рівня довіри громадян до інститутів політичної влади (Білошицький С. «Криза довіри громадськості до представницьких політичних інститутів», 2009.)

Commented [A2]: Повністю запозичено з Погорелого. Далі посилання на Білошицького, на якого посилається Погорелов

Були проведені опитування по Україні у 2019 році центром Разумкова «Оцінка громадянами ситуації в країні та діяльності влади, рівень довіри до соціальних інститутів та політиків» й виявлені такі результати:

45% респондентів вважають, що події в Україні розвиваються у правильному напрямі, 29% — що події розвиваються в неправильному напрямі. 34% респондентів дотримуються думки, що Україна здатна подолати існуючі проблеми та труднощі протягом найближчих кількох років, 43,5% — що здатна їх подолати у більш віддаленій перспективі, і 10% — що не здатна їх подолати.

Серед державних та суспільних інститутів найчастіше довіра висловлюється до Збройних Сил України (їм довіряють 75% опитаних), Президента України (70%), волонтерських організацій (69%), Державної служби з надзвичайних ситуацій (64,5%), Національної гвардії України (64%), Державної прикордонної служби (63,5%), Церкви (61%), добровольчих батальйонів (61%), ЗМІ України (56%).

Загалом, характеризуючи дії влади, найчастіше громадяни України вважають, що нова влада намагається покращити ситуацію в країні, але їй це поки що переважно не вдається зробити (таку думку поділяють 41,5% респондентів), 29% опитаних вважають, що нова влада намагається покращити ситуацію в країні і багато в чому їй це вдається, і 20% — що нова влада не намагається покращити ситуацію в країні, а лише імітує зусилля в цьому напрямі. (Дослідження «Оцінка громадянами ситуації в країні та

діяльності влади, рівень довіри до соціальних інститутів та політиків» центром Разумкова, 11 жовтня 2019 року).

Якщо говорити про ситуацію в 2020 році, то результати такі:

29% респондентів вважають, що події в Україні розвиваються у правильному напрямі, 49% — що події розвиваються в неправильному напрямі. 29% опитаних дотримуються думки, що Україна здатна подолати існуючі проблеми та труднощі протягом найближчих кількох років. Частка тих, вважає, що країна здатна їх подолати у більш віддаленій перспективі, становить 50%, що не здатна їх подолати — 14,5%.

Довіру до Президента України висловили 59% респондентів, не довіряють йому 35% опитаних. Верховній Раді України довіряють 28% респондентів, тоді як недовіру їй висловили 66% опитаних. Недовіра переважає і у ставленні до Уряду України (відповідно 32% і 57%), Національного банку (відповідно 34% і 50%), Національної поліції (відповідно 36% і 56%), Міністерства охорони здоров'я (відповідно 29% і 63%).

Оцінюючи рівень довіри до політиків, серед тих із них, чиї прізвища були представлені в опитувальнику, лише до В. Зеленського довіра висловлюється частіше, ніж недовіра (йому довіряють 57% опитаних, не довіряють — 37%). Стосовно інших політиків недовіра висловлюється частіше, ніж довіра. Так, Д. Разумкову довіряють 34%, не довіряють — 37%, С. Вакарчуку — відповідно 20% і 64%, Ю. Бойку — відповідно 19% і 66%, Ю.Тимошенко — відповідно 18,5% і 74%, П. Порошенку — відповідно 18% і 77%, А. Авакову — відповідно 16% і 69%, Д. Шмигалю — відповідно 13% і 38%, А. Єрмаку — відповідно 9% і 41,5%.

Якби найближчим часом відбувалися вибори до Верховної Ради України, найбільшу підтримку виборців отримала б Політична партія «Слуга народу» (за неї готові віддати свій голос 41,5% тих, хто візьме участь у виборах і визначився, за яку партію голосуватиме). За «Опозиційну платформу — За

життя» готові віддати свій голос 14% тих респондентів, які прийдуть на виборчі дільниці і визначилися з вибором, за «Європейську солідарність» — 14%, за ВО «Батьківщина» — 7%, за Політичну партію «Сила і честь» — 4,5%, за Політичну партію «Голос» — 3%.

Якби найближчим часом відбувалися президентські вибори, найбільше голосів отримав би В. Зеленський (45% серед тих, хто візьме участь у виборах і визначився, за кого голосуватиме). 13% з-поміж них мають намір голосувати за П.Порошенка, 11% — за Ю. Бойка, 6% — за І. Смешка, 5% — за Ю.Тимошенко, 3,5% — за А. Гриценка, 2% — за О. Ляшка.

(Дослідження «Оцінка громадянами ситуації в країні та діяльності влади, рівень довіри до соціальних інститутів та політиків» центром Разумкова, квітень 2020 року).

1.1. Електоральна поведінка: підходи до вивчення

Електоральна поведінка є частиною політичної соціології нещодавно. Вперше, де почали проводили дослідження електоральної поведінки, це США, тому що ця країна має одну з найдовших історій президентських та парламентських виборів. Тим паче США вже давно сформувала громадянські інститути (партії, громадянські організації, ЗМІ). США є демократичною країною вже більше двох століть, тому з того часу на виборах обирають депутатів, мерів, президента, парламент. Перші спроби прогнозування електоральної поведінки в XIX столітті були аматорськими (Вишняк О. «Електоральна соціологія: історія, теорії, методи», 2000, с.9). Але все таки прийнято вважати точкою відліку проведення цих досліджень – робота, яка була проведена робітниками газети «Херрісберг Пенсильванієн» в 1824 році. Вони опитали невелику кількість громадян Пенсильванії, щоб розробити прогноз результатів виборів свого штату

Зарубіжні й українські дослідники виділяють три основні теорії та підходи до вивчення електоральної поведінки:

- 1) соціологічна – теорія, яка пояснює вибір громадянина через солідарність до інших соціальних груп. П. Лазарсфельд запропонував теоретичне обґрунтування цього підходу в 1948 році (Каліфорнійський університет);
- 2) соціально-психологічна теорія пояснює вибір через індексацію себе до певних партій та ідеологій. Цей підхід був запропонований в 1960-х роках А. Кемпбеллом (Мічиганський університет);
- 3) теорія раціонального вибору була представлена в праці Е. Даунса «Економічна теорія демократії» (1957 р.)

1.1.1 Соціологічний підхід

Соціологічна теорія є найдавнішим підходом в електоральній соціології. Почали розвивати її в середині XX століття. Вона полягає в тому, що виборці належать до соціальних груп й через це роблять свій вибір, тому цю теорію можна назвати класовою. Адже електорат не віддає перевагу кандидату через його передвиборчої кампанії чи політичної програми. Теоретичне обґрунтування було зроблено в Каліфорнійському університеті П. Лазарсфельдом на матеріалах президентських виборів 1948 року, коли більшість соціологів не змогли передбачити перемогу Г.Трумена (Berelson B., Lazarsfeld P., McPhee W. Voting: A study of Opinion Formation in a Presidential Campaign, 1954). Якщо говорити про статистичний матеріал розробки цієї теорії, то він був накопичений з часом. Перед кожними виборами проходили опитування щодо преференцій електорату й він гуртувався за релігійними, віковими, соціальними групами тощо. Тобто суть цього підходу в тому, що виборці не проявляли свою волю, а представляли солідарність до вибору певної групи.

Свій внесок в розвиток соціологічної теорії зробили Ліпсет та Роккан, які обґрунтували «генетичну модель» формування партійних систем. Вони показали створення певних груп виборців та виділили ці основні види соціальних груп, які й визначають електоральну поведінку в країнах Західної Європи та США (Lipset S.M., Rokkan S. *Party Systems and Voter Alignments*, 1967). Вони виділили 4 типи соціальних розмежувань, які впливають на електоральну поведінку між центром й периферією, між селами та містами, між чиновниками й робітниками, між релігійними групами. Їх дослідження показали, що найбільше розмежування мають між робітничим класом, середнім та буржуазією. Якщо говорити, про країни, де важливим є релігійні та етнокультурні розбіжності, то вони здійснюють великий вплив на електоральну поведінку (у порівнянні з статусними). Протягом 60-70 років XX століття американський соціолог Дж. Бінгенх Пауел-молодший провів порівняльний аналіз впливу класових та релігійних розбіжностей в електоральній поведінці в країнах Америки та країнах Заходу (Powell J.B. *Contemporary Democracies: Participation, Stability and Violence*, 1982). Він розрахував «індекс партійно-групових зв'язків» й для цього розрахунок: класовий – електорат поділяється на робітничий та середній класи. Й він розрахував частку тих, хто голосував за комуністів та соц-демократів. Результати показали, що в 1964 році в Швеції 84% робітників проголосували за ці партії й лише 32% із представників середнього класу (Голосов Г.В. «Сравнительная политология», 1995, с.135). Через аналіз цих індексів в різних країнах, можна виділити 4 типи країн з різним рівнем впливу класовий й релігійних факторів на електоральний вибір. Вишняк в роботі «Електоральна соціологія: історія, теорії, методи» виділяє ці типи:

- 1) Перша група – англomовні й скандинавські країни (Великобританія, Нова Зеландія, Австралія, Фінляндія, Данія, Швеція, Норвегія). Показники в цих країнах показали, що рівень залежності

електорального вибору від класових характеристик високий (40-55%), а вплив релігійних факторів досить помірний (13-23%). Голова в цих країнах не обирається, уряд призначає її парламентською більшістю, так як це представники парламентської монархії.

- 2) Друга група – перехідні країни на різних континентах (Ірландія, Японія, Ямайка й т.п.). У цьому випадку вплив релігійних факторів та статусних невеликий. У них присутня парламентська форма правління та вони мають різні культури та різні рівні життя.
- 3) Третя група – США та Чилі. У них президентська форма правління та вплив релігійних та класових факторів не високий, але приблизно рівний.
- 4) Четверта група – розвинуті країни Західної та Центральної Європи (Бельгія, Австрія, Швейцарія й т.д.). Там вплив релігійно-етнічних факторів на електорат дуже високий, коли вплив класових факторів є посереднім. За цим стоїть особливі риси політичної культури. Наприклад, наявність пропорційної чи змішаної виборчої системи, багатопартійності та коаліційності урядів.

Існує чітке визначення щодо статусної теорії, але вона не може пояснити всі особливості електоральної поведінки. Є досить не зрозумілим, чому в країнах Скандинавії класові фактори впливають на політичний вибір (при тому що в цих країнах високий рівень життя та соціальна однорідність). А, наприклад в Канаді цей вплив мінімальний (при ліберально-ринковій системі). «Головним недоліком соціологічного підходу при вивченні електоральної поведінки вважається невраховування поза соціологічних чинники здійснення електорального вибору, а саме почуття близькості до певної політичної сили та наміри раціонально використати свій голос, поза увагою залишався аналіз передвиборчих дій електоральних акторів, недооцінюється вплив ЗМІ на формування електорального рішення, не

аналізувалися мотиви участі в голосуванні різних категорій виборців, та динаміка абсентеїзму» (Нуждін С.Є «Соціологічні традиції в дослідженні електоральної поведінки. Огляд основних моделей електоральної поведінки, 2013, с.45).

П. Бурдьє в роботі «Політична соціологія» сказав, що «зв'язок, який спостерігається майже у всіх галузях соціальної практики між класом й діяльністю або думками людей, дуже слабкий у випадку електоральної поведінки. Й ще цей зв'язок настільки слабкий, що деякі роблять висновок про відсутність будь-якого зв'язку між соціальним класом і фактом голосування за «лівих» й «правих» (Бурдьє П. Социология политики, 1993, с.176).

Якщо говорити про історичні чинники, які зменшували роль класових факторів на електоральну поведінку, то С. Пшизова писала в роботі «Какую партийную модель воспримет наше общество?»: «сьогодні роль класового голосування менш значуща, ніж у 50-60 роки. В результаті гарантована підтримка партій скорочується, флуктація голосів збільшується, електорат стає більш плаваючим» (Пшизова С.Н. «Какую партийную модель воспринимает наше общество?», 1994, с.104). Це відіб'ється на ролі статусного підходу у більшості країнах й на точності прогнозів.

Вплив статусів на електоральну поведінку має місце й не такий великий, як вплив оточення, сім'ї, інтересів та їх цінностей. Це вже описує принципи соціально-психологічного підходу.

1.1.2. Соціально-психологічний підхід

Соціально-психологічний підхід був розроблений в 1960-х роках Ангусом Кемпбеллом в Мічиганському університеті. Суть цієї теорії полягає в тому, що виборці є прихильниками певної політичної партії й це

формується на етапі соціалізації в близькому оточенні (сім'я, друзі, однокласники). Електорат індефікує себе до певної партійної ідеології. Прикладом цього може бути те, що електорат в країнах з демократичними виборами та усталеною системою виборів голосує за принципом: «за кого батьки – за того й я». Ю. Шевченко в праці «Между экспрессией и рациональностью: об изучении электорального поведения в России» визначила, що: «прихильність до партій є більш важливим фактором, ніж ідеологія. Коли приєднання до партійної платформи відбулось вже давно, зміст її самої стає малозначимим» (Шевченко Ю.В. «Между экспрессией и рациональностью: об изучении электорального поведения в России», 1998, с.72).

Прикладом високого рівня партійної ідентифікації електорату може бути американська двопартійна система та їх політична культура, «адже і республіканська, і демократична партія США не мають довгострокових ідеологізованих програм, які є у європейських партій, а обмежуються передвиборчими соціально-економічними програмами» (Вишняк О. «Електоральна соціологія: історія, теорії, методи», 2000, с.159). Американці роблять свій вибір виключно на основі сімейних, професійних традицій й зовсім не приділяють увагу бренду партії. Також ця теорія має успіх у Франції та у Великобританії.

Важливо зазначити, що й статусна й соціологічно-психологічна теорія не здатні пояснити динаміку електоральної поведінки, хоча мають велику прихильність вже століття. Та не можуть відповісти на запитання такі, як: чому кожні вибори частина електорату змінює свої цінності, уподобання, бажання? Чому навіть під час виборів та передвиборчою кампанією електорат може змінити своє рішення та піти й голосувати за іншу партію чи кандидата?

Проблемним є аналіз електоральної поведінки в країнах, де досить недавно була запроваджена демократія та немає усталених партій, немає

політично-партійних уподобань, які б у процесі соціалізації сформувалися б й передавалися. Вишняк це пояснює так: «Поява великої кількості нових демократій, де партійна ідентифікація зовсім не склалась, а нова соціальна диференціація тільки формується, показала обмеженість статусної та соціально-психологічної (в варіанті "партійної" ідентифікації) теорій електоральної поведінки». Якщо говорити про демократичні розвинені країни, то там теж почався відхід від традиційних партій. «В більшості розвинутих ліберальних демократій почався масовий відхід виборців від традиційних політичних партій і суттєво зменшився зв'язок між класовою належністю і вибором при голосуванні» («Голосов Г.В. «Сравнительная политология», 1995, с.135).

Але повністю відкидати вплив індефікації за партією на вибір не можна навіть в Україні (демократичне суспільство впродовж більше ніж 20 років). Й рівень цієї індефікації зріс: «електорат знаходився ще на тій стадії, коли ідентифікація можлива включно на базі ідеології, про що свідчать, до речі, особливості електоральної усталеності в країні... для виборця важлива не сама партія, а ідеологія. На наступних виборах він може віддати перевагу іншій партії, але його прихильність висхідній ідеологічній орієнтації зберігається» (Шевченко Ю.В. «Между экспрессией и рациональностью: об изучении электорального поведения в России», 1998, с.132). Навіть на прикладі України можна говорити, що ця теорія має мінуси в прогнозуванні електоральної поведінки. В Україні в 1998 році робили прогнозування результатів виборів на основі індефікації електорату до партій. Ця спроба провалилася, тому що респонденти не позиціонують себе у просторі партій.

1.1.3. Підхід «раціонального вибору»

Теорія «раціонального вибору» була запропонована Е. Даунсом в праці «Економічна теорія демократії» в 1957 році (Downs A. An Economic Theory of

Democracy, 1957). Вона була спробою подолати характер статусної та партійної-ідеологічної теорії, тому що вони не можуть пояснити динаміку виборчої активності та переваг електорату. Е. Даунс запропонував інтерпретацію цього підходу таким чином: «кожен громадянин голосує за ту партію, яка буде для нього найбільш корисною в порівнянні з іншими» (Downs A. *An Economic Theory of Democracy*, 1957). Тобто електорат хоче задовільними всі свої потреби та досягти свої економічні інтереси, не витрачав зусиль на досягнення своєї цілі, й їх поведінка називається економічною чи раціонального вибору. Виборці не читають програми кандидатів та не орієнтуються в меті кандидатів, тому що не мають інформації чи просто бажання розбиратись в цьому. Е. Даунсу не вдалося подолати недоліки попередніх теорій, суперечив даним західних соціологів при низький рівень ідеологічної ангажованості пересічних виборців (Вишняк О. «Електоральна соціологія: історія, теорії, методи», 2000, с.161).

Дослідники цієї теорії вивчають електоральну дію, яка не є постійною, а виражається тільки в період передвиборчих кампаній та голосуванні. М.Фіоріна першим виявив цю розбіжність: «позиція вчених, що працюють у рамках раціонального вибору, як правило, занадто претензійна, а в окремих випадках навіть віддає манією величі у намаганнях створити всеохоплюючу теорію політичної поведінки» (Fiorina M. *Retrospective Voting in American National Elections*, 1981, с.5). Теорія «раціонального вибору» передбачає, що на вибір впливає економічні умови, політичний контекст в цілому й ідеологія партій. Мінусом цієї теорії є те, немає обґрунтування пояснень присутності на виборах.

Але великою перевагою є те, що цей підхід дає змогу прослідити динаміку преференцій електорату щодо кандидатів чи партій, які знаходяться при владі. Тобто ця теорія передбачає прогнозування провалу чи перемоги на виборах, а не пропаганду певних ідеологічних поглядів.

По-перше, не весь електорат при провальній діяльності чи економічної політиці відвертаються від своїх партій, які є при владі. Тобто довгий проміжок часу залишається це ядро виборців, які в будь-якому разі залишаються вірними своїм кандидатам, не дивлячись на погіршення економічного становища. Вони зберігають свою партійну ідентифікацію. Це свідчить про неповне заперечення теорії ідеологічної ідентифікації теорією «раціонального вибору» (економічного голосування). У демократичних країнах зазвичай змінюють свої преференції виборці, які не мають достатньо політичної інформації. Про це говорить Ю.Шевченко: «щоб знайти орієнтири у невизначеному світі політики, пересічний виборець використовує два види засобів, які спрощують вибір – оцінку власного економічного положення і ідеологічну ідентифікацію» (Шевченко Ю.В. «Между экспрессией и рациональностью: об изучении электорального поведения в России», 1998, с.132).

Теорія економічного голосування надає можливість прогнозувати динаміку прихильності електорату до кандидата чи партії, які є при владі, але не дає відповідь на те, яким опозиційним партіям вони віддадуть свої голоси.

Отже, ідеологічна чи партійна індефікація, з одного боку є ядром, який надає стабільності та усталеності електоральної поведінки, а з іншого – є тим що, дозволяє будь-якому виборцю зробити інший вибір.

«Американські дослідники поки що схиляються до того, що саме ретроспективна оцінка діяльності уряду (президента) більш сильно впливає на електоральний вибір, ніж перспективна» (Marcus G.B. The Impact of Personal and National Economic Conditions on the Presidential Vote, 1982, с.52). Можна говорити про те, що теорія економічного голосування за Морісом Фіюрини потребує удосконалення в теорії та методології. Треба деталізувати методики для країн з різними ріннями економічного й політичного життя та різними виборчими системами. Отже й ця теорія, як й дві попередні, не здатні пояснити всіх моментів електоральної поведінки.

Важливо зазначити, що наразі електоральна соціологія змінила свій вектор вивчення: «Загалом електоральна соціологія за останні п'ятдесят років все більше зміщує свій інтерес з раціонально зумовленого вибору електорату в політичній боротьбі в бік вивчення реакцій громадян на повсякденні події політичного життя» (Телегіна К. А. «Електоральна соціологія як особлива соціоінженерна діяльність: функції та дослідницькі методи», 2011, с.47). Існує така особливість електоральної поведінки, що визначається як «оцінка, аналізування минулих подій». М. Фіоріні визначив, що люди оцінюють роботу уряду й вже відштовхуючись від цього приймають рішення, чи будуть вони підтримувати голосом цю владу чи опозицію.

Отже, можна побачити на прикладі виборів, які проходять зараза в Україні, що найпопулярнішим є на сьогодні маніпулятивний метод. Політики роблять вплив на електоральну поведінку через маніпуляції з боку ЗМІ, через телебачення проходить головна інформаційна війна. Ці методи заставляють виборців не мислити раціонально, а вірити в усе, що показують по телебаченню чи пишуть в Інтернеті. піддається найрізноманітнішим маніпулятивним технологіям та у результаті обирає того кандидата, образ якого здався йому найбільш привабливим. Можемо побачити залежність орієнтацій людей від того, що вони дивляться чи читають.

1.1.4. Основні методи вимірювання електоральної поведінки

Електоральна соціологія використовує такі методи, щоб отримати первинну інформацію: опитування, глибоке інтерв'ю, фокус-група, експертне опитування, екзит-пол.

Найпоширенішим та найефективнішим методом є масове опитування. Масові опитування використовують під час вивчення думок і установок широких прошарків суспільства, що забезпечує, за умови коректного застосування, можливість відстежувати навіть невеликі зміни у динаміці

Commented [A3]: Цей пункт написаний по цій статті: file:///C:/Users/%D0%90%D0%BD%D1%8E%D1%82%D0%BA%D0%B0/Downloads/Vlnu_sociology_2011_5_6.pdf
Текст перефразований, це не прямий плагіат, але студентка посилається не на цю статтю, а на джерела, що в ній згадані.

електоральних уподобань (Дев'ятко І. Ф. «Методи соціологічного дослідження», 2009, с.16). Масові опитування – це опитування громадської думки, а головне з методом вибірки та репрезентативності. Через те, що не завжди при електоральних дослідженнях вибірка є репрезентативною, то це є як мінус цього методу. У соціологів виникають не стільки претензії до самого вибіркового методу, скільки до особливостей його реалізації (Березина Е. В. «О точности прогноза результата голосования», 1995, с.7). Так як в ході збирання інформації та побудови вибірки електорального дослідження виникають проблеми, а існує вимога щодо високої точності, тому це й є великий мінус масового опитування. Одна з важливих уточнень – це те, що в таких опитування генеральна сукупність є дуже кількісною та може складати мільйони людей. Через це виникають випадкові та систематичні помилки, тому вибірку електоральних досліджень треба визначати більш ретельно. Щоб зробити більш чіткий прогноз необхідно робити трендові опитування (тобто повторювати через рівні проміжки часу. «У трендовому опитуванні та сама генеральна сукупність вивчається у різні моменти часу, причому щораз вибірка будується заново. Іншими словами, аналізуються послідовні вибірки з однієї і тієї ж сукупності» (Охременко И.В. «Электоральное поведение: теория вопроса», 2002, с. 121). Це дає можливість прослідити, як змінюють переваги електорату з часом. «Перевагою оперативних трендових досліджень є можливість “прив’язки” спостережуваних змін до поточних подій – політичних скандалів, рішень урядових органів, змін у фінансово-економічній ситуації» (Охременко И.В. «Электоральное поведение: теория вопроса», 2002, с. 122). Опитування можна робити особисто, поштою чи телефоном. У кожного з цих методів є свої переваги й недоліки.

Особистий метод опитування. Переваги: безпосередній контакт; гнучкість; можливість впливу на респондента, глибина інформації. Недоліки: висока вартість, складність й тривалість.

Commented [A4]: Дослівне запозичення з Телегіної, яка посилається на Дев'ятко

Commented [A5]: Це теж з Телегіної, яка посилається на Березину

Метод опитування поштою. Переваги: швидкість, можливість широкого охоплення людей, низька вартість. Мінуси: низька ефективність, бракує можливості впливу на респондента, анкета потребує ретельного попереднього тестування.

Телефонні опитування. Переваги: швидкість, анонімність, низька вартість. Недоліки: розмову легко припинити, обмеженість інформації, можливість відмови від співпраці, не репрезентативна вибірка. Телефонні опитування є більш зручними щодо економії часу, тобто можна зробити опитування досить швидко.

Навіть за присутності недоліків, цей метод більш популярний з кожним днем. Через те, що йде розвиток програмного забезпечення та комп'ютерної техніки задля опрацювання та застосування різних методів аналізу даних, зростає чіткість електорального прогнозування.

Наступний різновид електорального опитування, який дуже часто використовують – це експертні опитування. Відрізняється тим, що в цьому разі респондентами є експерти, тобто ті люди, хто дійсно мають глибокі знання про явище, яке досліджується. Метою цього методу опитування є: «виявлення найбільш суттєвих, важливих аспектів досліджуваної проблеми, підвищення надійності, вірогідності, обґрунтованості інформації, висновків і практичних рекомендацій завдяки використанню знань і досвіду експертів» (Добренєков В. И. «Методы социологического исследования», 2004, с. 487). У разі електоральних досліджень експерти – це лідери партій, фракцій, депутати, соціологи, політологи тощо. Дані такого опитування використовуються й для розуміння електоральної ситуації в країні, як на початку передвиборчих кампаній, так й можуть використовуватися для прогнозу результатів голосування. Саме за основу політичних рейтингів беруть аналіз даних експертних опитувань: «Рейтинг – це конкурентна оцінка діяча, партії або події, отримана шляхом опитування аудиторії цільової групи, добре знайомої з тою або іншою соціально-політичною подією

(політичним лідером, партією) у теперішній момент часу і виражена у відсотках або в балах» (Добреньков В. И. «Методы социологического исследования», 2004, с.516). Але найчастіше соціологічні опитування приймають за черговий спосіб маніпуляції громадською думкою, але вони визначають статус кандидатів у суспільстві.

Наступним методом дослідження є метод глибинного інтерв'ю. Він дозволяє більш детально вивчати електоральну поведінку (є можливість визначити очікування, ставлення, причини підтримки певних кандидатів чи партій, виявляти сприйняття електоратом передвиборчої ситуації в країні, виявити проблеми, визначити лідерів-кандидатів, їх авторитетність та й дізнатися головні чутки про них). Різновидом такого методу – є екзїт-поли (опитування на виході). Особливістю цього методу є те, що він проводиться в день голосування й полягає в опитування електорату на виході в виборчих дільницях методом інтерв'ю (віч-на-віч). Екзїт-поли є важливою частиною електоральної соціології та показують найточніше прогнозування.

Одним із різновидів інтерв'ю є глибинне інтерв'ю. «Залежно від завдань дослідження за технікою проведення глибинні інтерв'ю в електоральних дослідженнях можуть варіюватися від структурованих до наративних. Загальним для всіх глибинних інтерв'ю є прагнення викликати респондента на відверту розмову і зрозуміти глибинні мотиви ставлення виборця до тієї або іншої події» (Ротман Д. Г. «Электоральные социологические исследования», 2002, с. 56).

Контент аналіз – метод в електоральній соціології, який передбачає аналіз документів. Багато інформації можна дізнатися про ситуації із ЗМІ, політичних листівок, плакатів та програм. Ця методика дає можливість визначити точну частоту згадування того чи іншого кандидата та головне проаналізувати контекст.

Наступним методом електоральної соціології є спостереження. Воно дає змогу вивчати явища такі, як мітинги, демонстрації, страйки, виступи громадських організацій. «У процесі спостереження фіксується як хід самого заходу, так і дії людей, що беруть у ньому участь, їхній психологічний стан, особливості зміни їхніх настроїв і формування поведінкових установок» (Ротман Д. Г. «Электоральные социологические исследования», 2002, с. 83). Прикладом може бути те, що завдяки цьому методу є можливість проспостерігати реакції людей на те, що говорить кандидат, на гасла політиків.

Звичайно, що для кожного етапу передвиборчої кампанії існує метод в електоральній соціології. Телегіна виділяє ці три етапи (Телегіна К. А. «Електоральна соціологія як особлива соціоінженерна діяльність: функції та дослідницькі методи», 2011, с.30):

- 1) “стадію пасивної підготовки до виборів”, коли відбувається вивчення суспільно-політичної ситуації;
- 2) “стадію цілеспрямованої підготовки до виборів”, коли формуються виборчі штаби, визначається стратегія і тактика ведення виборчої кампанії, аналізуються можливості суперників;
- 3) “стадію активних дій”, під час якої проводяться регулярні заміри електоральних установок і будується прогноз результатів голосування. Крім цього окремо виділяють дослідження в день виборів і післявиборчі дослідження.

Також одним з важливих методів вивчення електоральної поведінки – є фокус-група. В її основі лежить інтерв'ю в групі. Це різновид якісних методів, який дає можливість одержати інформацію про глибинні мотиви виборців, або політичної партії тобто можна відповісти на запитання: чому виборці ставляться саме так до того або іншого кандидата (Шевченко Ю.В. Между экспрессией и рациональностью: об изучении электорального поведения в России, 1998, с. 46). За допомогою фокус-груп можна дізнатися

про причини підтримки цього кандидата, визначити його імідж, переваги та недоліки, очікування виборців, проблеми, які потребують вирішення на думку виборців, важливі пункти програми. Важлива перевага фокус-груп в тому, що можна прослідити динаміку групового процесу: побачити, як змінюється думка респондентів щодо кандидатів, партій під впливом думок інших.

1.2. Поняття політичної довіри

На сьогодні високе значення в суспільстві має поняття політичної довіри. Вона безпосередньо впливає на ключові економічні й соціальні процеси. Зміцнення політичної довіри в країні сприяє розвитку суспільства, економіки й т.д. Вимірювання рівня політичної довіри дуже корисно для соціуму задля моніторингу розвитку.

Основним чинником легітимації влади виступає довіра, яка поєднує у собі як раціональні, так і, ірраціональні переконання. Підтвердженням цього є те, що значна кількість сучасних визначень легітимності зводять її до віри або ж до громадської думки чи переконань. Власне, йдеться про «спроможність системи створювати й підтримувати віру в те, що наявні політичні інститути є найбільш адекватними у даному суспільстві» (Т. А. Бевз, «Феномен суспільної довіри як складова процесу легітимації влади в умовах локальних політичних режимів», 2016). Довіра в першу чергу пов'язує людей та владу між собою, тому що сприяє легітимності й формує політичну довіру. Тобто політична довіра – це віра у політичну систему, сподівання на надійність політиків, також вона є важливим механізмом в політиці, тому що це ресурс, який її підтримує, та обов'язковий елемент легітимації влади.

Політична довіра - це громадянське участь, політичний інтерес і залученість в громадські справи, турбота про благо суспільства, терпимість і

Commented [A6]: Дослівне запозичення зі статті Бевз

готовність до компромісу, а також впевненість у політичних інститутах. Так як впевненість в політичних інститутах є щось більше, ніж впевненість в політиках і уряді, то саме впевненість у парламенті може виступати в якості індикатора політичної довіри і існування в суспільстві поділяється усіма консенсусу («Политическое доверие»

<https://www.hse.ru/org/hse/4432173/mathbase/tasks/task18>)

Commented [A7]: Дослівне запозичення

Формування довіри передбачає активну комунікативну взаємодію органів державної влади, місцевого самоврядування та громадських організацій і суспільства в цілому. Довіра виступає важливим чинником легітимності влади умовою стійкості довіри до влади є ступінь відповідності політиків, які здійснюють управління. Особливістю локальних режимів є з одного боку, певний авторитаризм, а з іншого – модель управління, орієнтована на отримання певної ренти. Брак довіри до влади – це травма, яку переживають українці упродовж майже чверті століття (Т. А. Бевз, «Феномен суспільної довіри як складова процесу легітимації влади в умовах локальних політичних режимів», 2016).

Commented [A8]: Теж дослівне запозичення

Проблема довіри в політиці в цілому, а також довіри до політичних і державних діячів на прикладі конкретних країн і регіонів до недавнього часу не була об'єктом спеціальних досліджень. Довіра як феномен політичного життя стало об'єктом дослідження лише в другій половині XX століття. Даний аспект залишається маловивченим і одночасно є перспективною галуззю дослідження, що дозволяє вирішувати концептуальні питання політичної практики довіри.

Питання політичної довіри є предметом досліджень у сфері вивчення процесів демократизації, стабільності функціонування політичних інститутів, електоральної підтримки політичних партій. У низці праць соціологів про політичну довіру висвітлено вплив особливостей політичного представництва, ефективності функціонування економічної та політичної

систем, діяльності політичних лідерів на рівень політичної довіри (Kelleher Christine A. Explaining Public Confidence in the Branches of State Government, 2007).

Стабільна і консолідована демократія має не тільки інституційну базу; крім легітимних процедур, вона повинна спиратися на певний структурний фундамент, на підкріплювальну її соціально-економічну систему і вкорінені в суспільстві норми і цінності демократичного громадянства - особливий «соціальний капітал» і політичну довіру («Политическое доверие» <https://www.hse.ru/org/hse/4432173/mathbase/tasks/task18>).

Президент, парламент – це головні частини владної системи, головні атрибути демократичного устрою. Коли спадає довіра до цього інституту, покликаному забезпечуватися представництвом інтересів громадян, це призводить до відсутності консенсусу в суспільстві. Взаємодія передбачає наявність спільної та значущої мети для суб'єктів взаємодії. Однак у взаємодії органів влади та громадян спільна мета полягає в гарантуванні безпечного життєвого простору, що є однаково значущим для кожного члена суспільства.

У той же час довіра є справою актуальним в ситуаціях менш критичних, коли громадяни мають конкретні, великі або менші межі свободи своїх дій, а влади - певну ступінь непевності в тому, як громадяни себе поведуть, або навпаки, коли громадяни не впевнені в тому, що влада діятимуть відповідно їхнім очікуванням, в їх інтересах, а влада має в цій області певну свободу прийняття рішень. Чи виникне в таких ситуаціях довіру або недовіру, залежить від того, які міркування, які схиляють до вибору того чи іншого варіанта, будуть прийняті до уваги громадянами (Штомпка П. «Довіра – основа суспільства», 2012).

Підставами для довіри до відповідних політичних інститутів є ефективність їх функціонування та насамперед відповідність їх діяльності очікуванням громадян. Політична довіра до інститутів є важливою, оскільки

Commented [A9]: Оце вже справжній плагіат!!!!
Ось стаття Чабанної, звідки дослівно взятий цей абзац. А посилання – на джерело, на яке посилається Чабанна

Commented [A10]: Теж дослівно запозичено з сайту

демократія спирається на інституційні механізми, які гарантують чесну поведінку політиків або спричиняють санкції за порушення правил взаємодії (Чабанна М. В. «Довіра до політичних інститутів: передумови та наслідки для демократії»).

В цілому прийнято виділяти два основних напрямки досліджень, в рамках яких даний феномен розглядається або як інститут традиційного суспільства, заснований на безумовній вірі іншим і врегульований сфері міжособистісних відносин, або як продукт сучасного раціоналізованого суспільства, для якого кредит виступає джерелом ефективності соціально-економічного та політичного розвитку і основою безпеки функціонування соціальної системи. Протистояння і протиріччя в розумінні природи довіри в тимчасових умовах обумовлені трансформацією довіри в сучасному суспільстві і різними інтерпретації цього процесу (Морозов, Черніцина «Політична довіра як феномен соціальної інтеракції»).

Власне, легітимація сучасного демократичного суспільства заснована на довірі до влади і до органів державного управління, і навпаки, легальна влада стає легітимною тоді, коли має достатній рівень підтримки і довіри в суспільстві. Спочатку головну роль відіграють горизонтальні зв'язки, які складають фундамент міжособистісної довіри й основу соціального капіталу, а вже потім формуються вертикальні зв'язки, між владою і громадянами, які складають основу формування політичного капіталу. Обидва процеси є тісно взаємопов'язаними. Їх ефективність залежить від ідеологічно-мобілізаційних можливостей держави й рівня розвитку і дієвості громадянського суспільства (Левчук Б. О., Медіа О. В «Довіра як спосіб легітимації влади»).

Ті, хто працюють на межі між громадянами та владою – це різного роду державними або адміністративними функціонерами, починаючи з чиновників, поліцейських, митників, прокурорів і аж до значно рідше зустрічаються депутатів або сенаторів свого округу, або з виключно рідкісних контактів з провідними політиками передвиборчого списку (Штомпка П. «Довіра –

основа суспільства», 2012). Те ж саме відноситься і до політики. Інше джерело знань для оцінки політики - це кошти масової інформації, які, однак, за своєю природою надають часткову і односторонню інформацію, в цілому за краще негативні звістки (про скандали, зловживання, корупції, катастрофах, кризах), і незрівнянно рідше – позитивні (Те, що хтось вчинив чесно, порядно, і що, відповідно, не має новинний цінності).

Засоби масової інформації передають громадянам інформацію про владу, політику, еліту (це ті, хто створюють громадську думку). Зазвичай ЗМІ довіряють та вони користуються авторитетом у людей, тому їх думка дуже важлива для формування довіри до влади. Але іноді, ця інформація й узагальнення можуть бути помилковими. Тобто для громадян найважливішим є непряма стратегія оцінки репутації держави: а) особиста вигода від отримання такої репутації;

б) наявність органів, примушують бути правдивими;

в) самообмеження власної свободи в стосунках з громадянами.

(Штомпка П. «Довіра – основа суспільства», 2012).

У якому випадку ми впевненні, що система управління та владна еліта хочу виконати наші очікування, тобто виконати свої обіцянки на виборах, чи вирішити економічні проблеми країни? Тоді коли від цього залежить, чи втримають вони владу, чи зможуть продовжувати вигідні для них відносини з нами (оскільки влада, як ми пам'ятаємо, - це капітал, який примножує сам себе і приносить інші капітали).

Зазвичай політичний капітал в суспільстві – це й є довіра до політичних інститутів, яка в свою чергу залежить від їх легітимності. Завдяки харизмі та авторитету індивід може накопичувати політичний капітал. Також є можливість того, що політичний капітал буде знижуватися через діяльність особи, яка завдала шкоди і своїй кар'єрі і інституції, до якої вона належить.

У складі політичного капіталу «політична довіра» - один з найважливіших факторів успішної легітимації влади. Існують два детермінанти довіри: культурологічна та інституційна, в кожній з яких виділяють два рівня аналізу мікро- та макрорівні. На індивідуальному рівні увага акцентується на окремій особистості; відповідно довіра до політичних інститутів буде відрізнятися у кожної особи, залежно від її норм та цінностей. На макрорівні розглядається, передусім, культурний досвід і особливості сприйняття великої групи людей, певної спільноти, народу. На цьому рівні довіра політична варіюється залежно від країни, де індивіди довіряють або не довіряють. Це становить основу першого підходу до визначення довіри - культурологічного. Його прихильниками є такі відомі дослідники як Р. Патнем, Г. Алмонд, Р. Інглхарт (Левчук Б. О., Медія О. В «Довіра як спосіб легітимації влади).

Якщо говорити про недовіру, то зрозуміло, що вона теж може накопичуватися, й вона є результатом набуття громадянами негативного досвіду, зокрема у діалозі з владою. Тобто дуже складно подолати самовідтворення недовіри, якщо вона вже тотальна та глибока. Й усі форми політичного капіталу (репутація, авторитет, харизма) теж будуть зростати й посилюватися при недовірі.

Прихильники інституційного дотримуються думки, що довіра до політичних інститутів є наслідком успішної роботи цих інститутів, задоволення потреб громадян. Іншими словами, це і є один з проявів політичного капіталу. Громадяни наділяють владою певних осіб та інститути, надають їм кредити довіри, а ті, в свою чергу, мають виконувати покладені на них обов'язки.

Згідно з інституційною теорією, довіру до політичних інститутів також доцільніше розглядати на мікро- та макрорівнях. На мікрорівні актуальною є конкретна особистість, яка знаходиться при владі і якій громадянин делегує своє право представляти її інтереси. На макрорівні увага акцентується на

оцінці громадянами загальної ефективності управління державою, що включає в себе економічні показники, рівень корупції, захист прав людини тощо. Відповідно й формується довіра (Левчук Б. О., Медіа О. В «Довіра як спосіб легітимації влади).

Отже, можна зробити висновок, що довіра є невід'ємною та обов'язковою частиною формування політичного капіталу та легітимації влади. Також з'ясувалося, що довіра й недовіра можуть накопичуватися й викликали ефекти на економіку, соціум та політку, а в свою чергу накопичена недовіра може погано відразитися на розвитку суспільства. Також існує соціальний капітал, до нього також входить довіра, довіра є спільним між політичним та соціальним капіталами.

Завдяки посередництву неурядових громадських організацій вона також зміцнює довіру населення до основних державних та політичних інституцій та уможливорює отримання спільної, взаємної, а не приватної вигоди. Тому збільшення довіри і, відповідно, нарощування ресурсів політичного капіталу є вирішальним чинником формування і розвитку демократичної політичної системи. Основою формування і забезпечення стабільності політичного капіталу та процесів легітимації влади може стати не лише довіра до владних політичних і державних інституцій, а й широка соціальна довіра, формування атмосфери солідарності і взаємності між людьми (Левчук Б. О., Медіа О. В «Довіра як спосіб легітимації влади).

Ідеальним варіантом є накопичення одночасно соціального та політичного капіталу, це призведе до економічного, політичного та соціального розвитку суспільства та відповідно довірливих та міцних відносин між політичною елітою й громадянами.

Отже, незважаючи на те, що електоральна соціологія вивчає важливі проблеми демократичного суспільства й її теорії необхідні для проведення виборчих процесів, вона є не досить дослідженою та потребує доробки.

Концептуалізація основних понять:

Електоральна поведінка – сукупність дій, які виражають політичні орієнтації виборців щодо делегування їх повноважень представницьким органам влади. Виявляється в участі або не участі електорату (громадян, що мають право голосу) в голосуванні (Енциклопедія Сучасної України). Термін електоральна поведінка вживається зазвичай на означення своєрідної реакції населення на стан і зміни соціально-економічного середовища проживання, яка виявляється через участь у виборах, власне характер політичних симпатій, а також стабільність електоральних преференцій (Вікіпедія – електоральна поведінка).

Студент — особа, яка в установленому порядку зарахована до вищого навчального закладу та навчається за денною (очною), вечірньою або заочною, дистанційною формами навчання з метою здобуття певних освітнього й освітньо-кваліфікаційного рівнів (Вікіпедія).

Політична довіра - це громадянська участь, політичний інтерес і залученість в громадські справи, турбота про благо суспільства, терпимість і готовність до компромісу, а також впевненість у політичних інститутах. Так як впевненість в політичних інститутах є щось більше, ніж впевненість в політиках і уряді, то саме впевненість у парламенті може виступати в якості індикатора політичної довіри і існування в суспільстві поділяється усіма консенсусу (Єдиний архів економічних та соціальних даних).

Довіра - відкриті, позитивні взаємини між людьми (людиною і суб'єктом), що містять впевненість у порядності й доброзичливості іншої людини (суб'єкта), з яким довіряє знаходиться в тих чи інших відносинах. Довіра вважається основою всіх соціальних інститутів (Вікіпедія).

Оцінка ситуації в країні – думки, налаштування респондентів на майбутнє країни.

Електоральні преференції – надання переваги респондентами тому чи іншому кандидату чи тієї та іншої партії, тощо.

Ініціатива — одна з якостей політичної діяльності, що характеризує здатність пануючих осіб, партій та інших суб'єктів політики до самостійних активних дій, до освоєння різних інновацій, вміння висунути для обговорення ті чи інші проблеми і прийняти конкретне рішення по їх вирішенню та реалізації (Вікіпедія).

Політична участь — дії, що вживаються соціальною спільністю, окремими громадянами і які мають за мету вплинути на державну політику, управління державними справами або на вибір політичних лідерів на будь-якому рівні політичної влади, місцевому чи загальнонаціональному (Вікіпедія).

Політична підтримка – це згода з політичними ініціативами, бажання впровадити це на національний рівень.

Операціоналізація:

За допомогою SPSS в масиві даних було створено 21 запитання (через змінні) та 4 блоки:

- 1) Оцінка ситуації в країні;
- 2) Довіра до влади;
- 3) Оцінка ініціатив влади;
- 4) Демографічний блок.

Наприклад, поняття політичної підтримки ініціатив передають питання «чи підтримуєте ви цю ініціативу? (повністю підтримую, скоріше підтримую, дещо підтримую, дещо не підтримую, скоріше не підтримую, повністю не підтримую)», а поняття «довіри до політиків» передають питання «Наскільки Ви довіряєте таким політикам та громадським діячам?» «Якою мірою ви довіряєте Збройним Силам України/ презентові/ верховній раді/уряду?», поняття «оцінки ситуації в країні» та «політичної участі питання» передає питання «Якщо говорити в цілому, як Ви вважаєте, події в Україні розвиваються у правильному чи неправильному напрямку?» , поняття

«електоральних преференцій» передають питання в анкеті: «Якби вибори до Верховної Ради відбулися сьогодні, за яку політичну партію Ви б проголосували?».

У демографічному блоці анкети запитувалося про стать, вік, фінансове становище (Нам не вистачає грошей навіть на їжу
Нам вистачає грошей на їжу, але купувати одяг вже важко
Нам вистачає грошей на їжу, одяг і ми можемо дещо відкласти
Ми можемо дозволити собі купувати деякі коштовні речі
Ми можемо дозволити собі купити все, що захочемо) та факультет (ФСНСТ ФІ, ФГН, ФЕН, ФПрН, ФПвН).

РОЗДІЛ 2

ХАРАКТЕРИСТИКА ДОВІРИ ДО ВЛАДИ, СИТУАЦІЇ В КРАЇНІ ТА ЕЛЕКТОРАЛЬНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТСТВА НАУКМА

Дослідження з вивчення довіри до влади, ситуації в країні та електоральних орієнтацій студентства НаУКМА було проведено в травні 2020 року. Опитування серед 161 респондента студента НаУКМА. Вибірка формувалася за допомогою випадкового типу відбору (надсилалися анкети до різних груп в соціальних мережах, де брали участь тільки могилянці).

<i>Метод збору даних</i>	Опитування
<i>Географія</i>	Студенти НаУКМА, м.Київ
<i>Вік аудиторії</i>	17-23 роки
<i>Розмір вибірки</i>	161
<i>Репрезентативність</i>	За віком, статтю
<i>Метод опитування</i>	Інтернет-опитування (Google Forms)

Типи змінних : дискретні, категоріальні змінні.

Типи шкал: використовувалися як номінальні, так і порядкові типи шкал.

Порядкова шкала використовувалась у питання на зразок «Яким чином змінилося становище...»

- Змінилося на краще
- Змінилося на гірше
- Не змінилося
- Важко відповісти

Ще один тип порядкової шкали, коли запитання було: «Якою мірою ви довіряєте...»

- Зовсім не довіряю

- Скоріше не довіряю
- Дещо довіряю, дещо не довіряю
- Скоріше довіряю
- Повністю довіряю
- Важко відповісти

Щодо номінальних шкал, вони використовувалися у всіх випадках якісної класифікації об'єктів.

Аналіз результатів

Створювався масив даних в SPSS. У цілому для аналізу результатів ми використовували описові статистики, аналізували проведені кореляції, діаграми, які були отримані та будували одновимірні та двовимірні розподіли.

Робочі гіпотези:

- 1) Студенти, які не довіряють Президентів, вважають, що становище в країні протягом 2019-2020р. змінилося на гірше;
- 2) Студенти, які не довіряють Президентів, вважають, що зараз події в Україні розвиваються в неправильному напрямку;
- 3) Ті, хто не довіряють Зеленському, вважають, що теперішня влада не намагається покращити ситуацію в країні;
- 4) Більшість студентів не довіряють політичній еліті після президентських та парламентських виборів 2019 року;
- 5) Ті студенти, які довіряють Порошенку, в той же час довіряють й Збройним Силам України;

- б) Якщо студент проголосував би на наступних президентських виборах за Зеленського, то на парламентських виборах підтримав би партію «Слуга Народу».

2.1. Результати вимірювання оцінки ситуації в країні студентами НаУКМА

Студентській молоді було запропоновано відповісти на ряд запитань, які дали змогу частково чи повною мірою розкрити мету дослідницької роботи. У ході дослідження було виявлено, що студентство НаУКМА вважають, що події в Україні розвиваються в неправильному напрямку (51%), ситуація в країні стає гіршою протягом 2019-2020 роках (54%) та проблеми країна зможе подолати в більш віддаленій перспективі (53,4%). (див. рис.2.1)

Рис. 2.1. Оцінка напрямку розвитку країни

Але можна побачити, що великий відсоток 28% вагаються та не можуть точно відповісти на питання, правильно чи не правильно розвиваються події в країні. Така ж ситуація й з питанням про становище в Україні: більшість вважають, що становище змінилося на гірше (54%), не змінилося – 17,4%, змінилося на краще – 14,9%, вагаються – 13,7%. (див. рис.2.2)

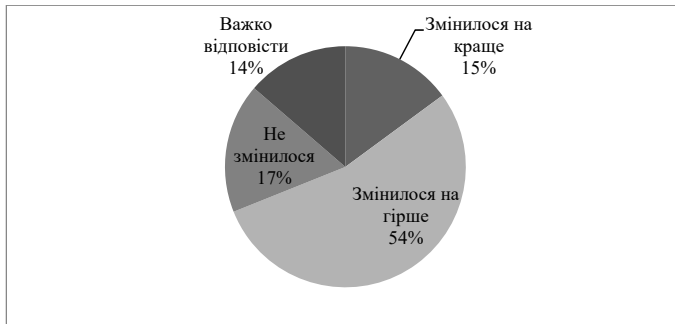

Рис. 2.2. Оцінка студентами ситуації в країні

Зробивши двовимірний розподіл між питаннями про довіру до президента та оцінкою ситуації в країні, можна зробити висновок, що ті, хто зовсім не довіряють та скоріше не довіряють президенту, вважають, що становище в Україні протягом 2019-2020 роках змінилося на гірше. (див. таб.2.1)

Таблиця 2.1

Вплив довіри до Президента на оцінку змін становища в Україні протягом 2019-2020

	Зовсім не довіряю	Скоріше не довіряю	Дещо довіряю, дещо не довіряю	Скоріше довіряю	Повністю довіряю	Важко відповісти	Всього
Змінилося на краще	0	3	4	14	3	0	24
Змінилося на гірше	47	27	10	4	0	0	88
Не змінилось	3	12	6	5	1	0	27
Важко відповісти	4	4	7	5	0	2	22
Всього	54	46	27	28	4	2	161

Дослідницька гіпотеза №1 доведена. Змінилося на гірше/зовсім не довіряю – 47 відповідей, змінилося на гірше/скоріше не довіряю – 27 відповідей. Також важливо звернути увагу на змінилося на краще/скоріше довіряю – 14 відповідей.

У питанні про подолання проблем в Україні, проглядається позитивний настрій студентів. Більшість (53,4%) відповіли, що країна здатна подолати проблеми у більш віддаленій перспективі. 26,1% сказали, що здатна подолати частково, а 10,6% - здатна подолати протягом найближчих кількох років. (див. рис.2.3)

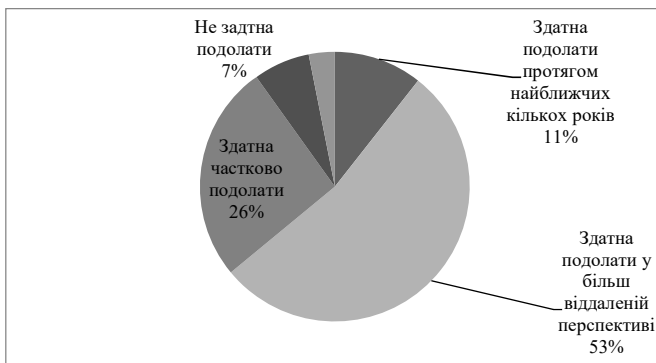

Рис. 2.3. Перспективи подолання проблем в країні

Зробивши кореляцію між змінними про події в Україні та довірою до президента, можна побачити сильний зв'язок. Сила Крамера = 0,546.(див. таб.2.2)

Таблиця 2.2

	Value	Approx.Sig.
Cramer's V	0,546	0,000
Contingency Coefficient	0,611	0,000
Pearson's R	-0,191	0,015
Phi	0,772	0,000

Можна зробити висновок, що ті, хто довіряють Зеленському, вважають, що події розвиваються в правильному напрямку, а ті хто не довіряють, вважають, що – в неправильному. 49 людей, які обрали варіант «зовсім не довіряю» Зеленському, також обрали відповідь: «події розвиваються в неправильному напрямку».

Створивши двовимірний розподіл, можна зробити висновок, що дослідницька гіпотеза №2 підтверджена. (див. таб.2.3)

Таблиця 2.3

Вплив довіри до Президента на оцінку напрямку розвитку подій в Україні

	Зовсім не довіряю	Скоріше не довіряю	Дещо довіряю, дещо не довіряю	Скоріше довіряю	Повністю довіряю	Важко відповісти	Всього
У правильному напрямку	1	5	7	16	4	1	34
У неправильному напрямку	49	24	5	2	0	1	81
Важко відповісти	4	17	15	10	0	0	46
Всього	54	46	27	28	4	2	161

Також можна побачити сильний зв'язок між питаннями про розвиток подій та становищем в Україні протягом 2019-2020 роках. Сила Крамера = 0,424. Респонденти, які вважають, що Україна розвивається в неправильному напрямку, також вважають, що ситуація в країні погіршилася протягом року.

Таблиця 2.4

	Value	Approx.Sig.
Cramer's V	0,424	0,000
Contingency Coefficient	0,514	0,000
Pearson's R	0,085	0,282
Phi	0,559	0,000

Створивши двовимірний розподіл з цими змінними, отримуємо, що 64 респондента вважають, що події в Україні розвиваються в неправильному напрямку та становище протягом 2019-2020 роках змінилося на гірше. (див. таб.2.5)

Якщо подивитися на відповіді «змінилося на краще»/ «у правильному напрямку», можемо побачити, що цих респондентів 15. Інші розподіли не такі впливові (незначимі цифри).

Таблиця 2.5

Оцінка становища в країні та напрямку розвитку подій студентами

	Змінилося на краще	Змінилося на гірше	Не змінилося	Важко відповісти	Всього
У правильному напрямку	15	4	8	7	34
У неправильному напрямку	2	64	7	8	81
Важко відповісти	7	20	12	7	46
Всього	24	88	27	22	161

Зробивши кореляцію й створивши двовимірний розподіл між питаннями про розвиток подій в країні та довірою до минулого Президента країни, можемо побачити взаємозв'язок. Люди, які довіряють Порошенку, переважно наразі вважають, що події в Україні розвиваються в неправильному напрямку (20 респондентів «скоріше довіряю»/ «у неправильному напрямку»). Але проглядається більш менш рівномірний розподіл. Наприклад, 16 відповідей: «у неправильному напрямку»/ «зовсім не довіряю». (див. таб.2.6)

Таблиця 2.6

Вплив довіри до Порошенка на оцінку напрямку розвитку подій в Україні

	Зовсім не довіряю	Скоріше не довіряю	Дещо довіряю, дещо не довіряю	Скоріше довіряю	Повністю довіряю	Не знаю його	Важко відповісти	Всього
У правильному напрямку	9	5	8	5	4	0	3	34
У неправильному напрямку	16	9	16	20	17	2	1	81
Важко відповісти	14	8	9	7	2	1	5	46
Всього	39	22	33	32	23	3	9	161

Отже, можна зробити висновок, що більшість студентів не вірять в майбутнє України із президентом Зеленським та не бачать вирішення проблем найближчим часом. Події в Україні розвиваються в неправильному напрямку на думку студентства.

2.2. Результати вимірювання довіри до влади

Студентський молоді було запропоновано відповісти на ряд запитань, які дали змогу частково чи повною мірою розкрити мету дослідницької роботи. У ході дослідження було виявлено, що студентство НаУКМА вважають, що більшість студентів зовсім чи скоріше не довіряють президенту країни (33,5%, 28,6%). (див. рис.2.4)

Рис.2.4. Довіра до Президента України

Також провівши кореляцію, виявлено зв'язок між питаннями про довіру до президента та характеристиками дій влади. Більшість студентів, хто не довіряє Зеленському говорять про те, що влада не намагається покращити ситуацію в країні й навіть погіршує її. Зв'язок між змінними = 0,432.

Можна зробити висновок, що дослідницька гіпотеза доведена, створивши двовимірний розподіл між питаннями про довіру до президента та намаганнями влади виправити ситуацію в країні.

Таблиця 2.7

	Value	Approx.Sig.
Cramer's V	0,432	0,000
Contingency Coefficient	0,654	0,000
Pearson's R	-0,334	0,000
Phi	0,865	0,000

В таблиці представлені дані двовимірного розподілу. Проглядається, що більшість студентів, які відповідали, що не довіряють президентові, також негативно дивляться на намагання влади покращити ситуацію.

Таблиця 2.8

Вплив довіри до Президента на оцінку напрямку розвитку подій в Україні

	Зовсім не довіряю	Скоріше не довіряю	Дещо довіряю, дещо не довіряю	Скоріше довіряю	Повністю довіряю	Важко відповісти	Всього
Влада намагається покращити ситуацію в країні і багато в чому їй це вдається	0	2	0	2	1	0	5
Влада намагається покращити ситуацію в країні, але їй це поки що переважно не вдається зробити	4	14	18	21	2	0	59
Влада не намагається покращити ситуацію в країні, а лише імітує зусилля в цьому напрямі	32	23	5	4	1	0	65
Влада погіршує ситуацію в країні	18	5	2	0	0	0	161
Важко відповісти	0	2	2	1	0	2	7
Всього	54	46	27	28	4	2	161

Відповіді респондентів «зовсім не довіряю»/ «влада погіршує ситуацію в країні» - 18, «зовсім не довіряю»/ «влада не намагається покращити ситуацію в країні, а лише імітує зусилля в цьому напрямі» - 32, «скоріше не

довіряю»/ «влада не намагається покращити ситуацію в країні, а лише імітує зусилля в цьому напрямі» - 23.

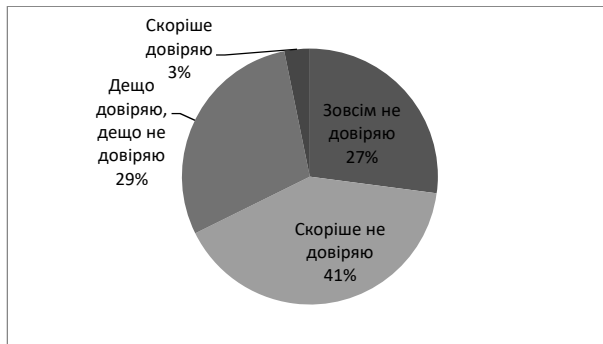

Рис.2.5. Довіра до Верховної Ради

На діаграмі можемо побачити відсоток довіри до Верховної Ради з боку студентів. (див. рис.2.5). Найчастіші відповіді: «зовсім не довіряю» та «скоріше не довіряю» (39,1% та 26,1%). Можемо зробити висновок, що Верховній Раді студенти ще більше не довіряють, ніж президенту. Провівши кореляцію та двовимірний розподіл між питаннями про довіру до влади та оцінку роботи влади, отримали такі результати. (див. таб.2.9)

Таблиця 2.9

	Value	Approx.Sig.
Cramer's V	0,328	0,000
Contingency Coefficient	0,591	0,000
Pearson's R	-0,040	0,612
Phi	0,733	0,000

Сила зв'язку між питаннями про довіру до Верховною Ради та очікування від дій влади середній (0,328). Це говорить про те, що люди не довіряють владі та не очікували від неї, щось доброго так воно й сталося.

Також велика частина відповідей, тих, хто не довіряє владі, сказали, що вона виявилася ще гіршою, ніж вони очікували.

29 респондентів відповіли, що вони «скоріше не довіряють» Верховній Раді та «нічого доброго від влади не очікували, так й сталося».

Таблиця 2.10

Вплив довіри до Верховної Ради на оцінку дії влади

	Зовсім не довіряю	Скоріше не довіряю	Дещо довіряю, дещо не довіряю	Скоріше довіряю	Повністю довіряю	Важко відповісти	Всього
Дії влади виправдали мої сподівання	1	0	3	3	0	1	8
Влада не виправдала моїх сподівань	2	6	2	1	0	0	11
Дії влади виявилися кращими, ніж я очікував(ла)	2	3	4	0	1	0	10
Я від влади нічого доброго не очікував(ла), так і сталося	17	29	14	1	0	0	62
Я від влади нічого доброго не очікував(ла), але вона виявилася ще гіршою, ніж я думав(ла)	17	12	2	0	0	0	31
Я від влади очікував(ла) більшого, але вона виявилася поганою	1	1	2	0	0	0	4
Ще занадто рано давати оцінку діям влади	3	11	13	0	1	2	30
Важко відповісти	0	1	3	0	0	1	5
Всього	43	63	43	5	2	5	161

Можна зробити висновок, що переважна частина респондентів не довіряє Верховній Раді та не очікує на рішучі дії. Також є частка тих, хто вважає, що зарано давати оцінку діям влади. (див. таб.2.10)

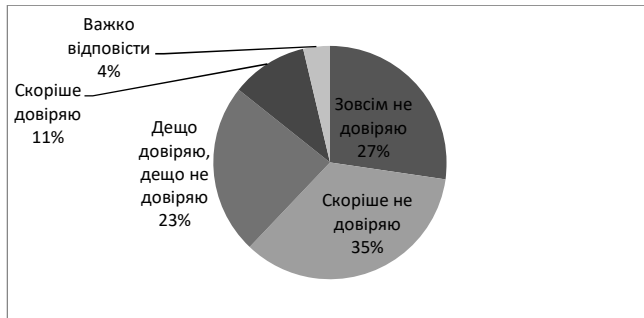

Рис.2.6. Довіра до Уряду

Якщо говорити про уряд, то тут студенти трохи більше довіряють. Але все таки половина респондентів сказали, що вони зовсім не довіряють або скоріше не довіряють. Великий відсоток 23% сумніваються, в деяких аспектах довіряють, а в деяких – ні. Тих, хто б повністю довіряв уряду – 0 респондентів.

Таблиця 2.11

	Value	Approx.Sig.
Cramer`s V	0,321	0,000
Contingency Coefficient	0,540	0,000
Pearson`s R	-0,301	0,000
Phi	0,642	0,000

Існує зв'язок між питаннями про довіру до уряду та дії влади щодо покращення чи погіршення становища в Україні. За Крамером маємо середню силу зв'язку 0,321. Переважно респонденти відповідали, що вони не довіряють уряду й впевнені, що «владі не вдається покращити ситуацію, вона імітує зусилля або навіть погіршує її».

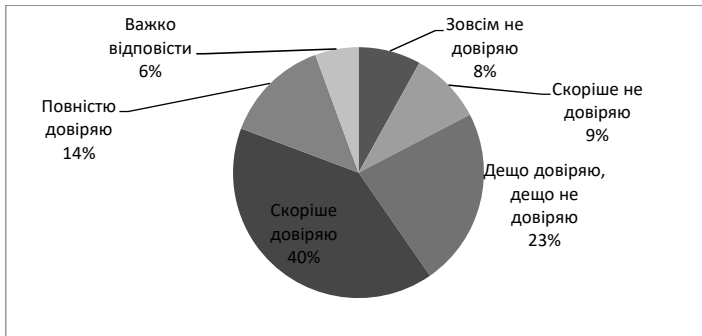

Рис. 2.7. Довіра до Збройних Сил України

При опитуванні було виявлено, що Збройним Силам студенти переважно довіряють. 40,4% сказали, що вони «скоріше довіряють», 13, 7% сказали, що вони повністю довіряють та 23% - дещо довіряють, дещо не довіряють. Відсотки тих, хто не довіряють – малі.

Таблиця 2.12

	Value	Approx.Sig.
Cramer`s V	0,271	0,000
Contingency Coefficient	0,519	0,000
Pearson`s R	0,025	0,755
Phi	0,606	0,000

При аналізі був виявлений зв'язок між питаннями про довіру до Збройних сил та довірою до президента. Сила зв'язку середня за Крамером = 0,271.

Таблиця 2.13

Довіра до Президента та Збройних Сил

	Зовсім не довіряю	Скоріше не довіряю	Дещо довіряю, дещо не довіряю	Скоріше довіряю	Повністю довіряю	Важко відповісти	Всього
Зовсім не довіряю	6	2	10	22	13	1	54
Скоріше не довіряю	4	6	10	19	4	3	46
Дещо	0	4	9	11	2	1	27

довіряю, дещо не довіряю							
Скоріше довіряю	2	2	8	13	2	1	28
Повністю довіряю	1	1	0	0	1	1	4
Важко відповісти	0	0	0	0	0	2	2
Всього	13	15	37	65	22	9	161

Але можемо побачити відповіді, де респонденти, які говорять, що довіряють Збройним силам в той же час не довіряють Президентів. Це може бути пов'язано з тим, що одним з основних лозунгів минулого президента була армія. Респонденти, які не підтримують Зеленського, вірять в Збройні Сили та підтримують Порошенка. Тому що ми можемо побачити сильний зв'язок між питаннями про довіру до Зеленського та про довіру до Порошенка.

Таблиця 2.14

	Value	Approx.Sig.
Cramer's V	0,406	0,000
Contingency Coefficient	0,705	0,000
Pearson's R	0,114	0,150
Phi	0,994	0,000

Також бачимо зв'язок між питаннями про довіру до Збройних сил та питанням про бажаного кандидата на президентських виборах. 44,1 % проголосували б за Петра Порошенка, якщо б сьогодні були вибори. 18% підтримали б іншого кандидата, а 13,7% підтримали б Володимира Зеленського. (див.рис.2.8)

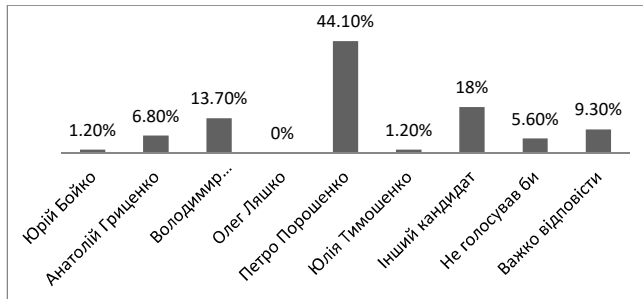

Рис. 2.8. Рейтинг кандидатів

Провівши кореляцію між питаннями про довіру до Збройних Сил України та про електоральні орієнтації на президентських виборах, можемо бачити середній зв'язок. За Крамером він дорівнює 0,286. (див. таб.2.15)

Двовимірний розподіл показує: більшість хто довіряє збройним силам, та на виборах би підтримали Петра Порошенка (так відповіли 34 респондента). (див.таб.2.16)

Таблиця 2.15

	Value	Approx.Sig.
Cramer's V	0,286	0,001
Contingency Coefficient	0,539	0,001
Pearson's R	0,141	0,075
Phi	0,640	0,001

Таблиця 2.16

	Юрі й Бойк о	Анаталі й Гриценк о	Вололим ир Зеленськ ий	Петро Порошен ко	Юлія Тимошен ко	Інший кандид ат	Не голосув ав би	Важко відповіст и	Всьог о
Зовсім не довіряю	2	0	2	4	0	4	1	0	13
Скоріше не довіряю	0	3	4	3	1	1	2	1	15
Дещо довіряю, дещо не довіряю	0	2	6	16	0	7	4	2	37
Скоріше довіряю	0	6	7	34	0	10	1	7	65
Повністю	0	0	1	12	1	6	0	2	22

ю довіряю									
Важко відповісти	0	1	2	1	0	2	0	3	9
Всього	2	12	22	70	2	30	8	15	161

Якщо говорити про парламентські вибори, то перевагу віддають партії Петра Порошенка Європейська Солідарність (39,1%). Партія, яка перемогла на українських виборах, Слуга Народу, серед могилянців не така популярна та бажана – 9,9%.

Цікавим є те, що великий відсоток (24,2%) вагаються та обрали відповідь «Важко відповісти».

Партію «Сила і честь» не обрав жоден респондент, а наприклад «Голос» отримав високий результат – 24,2%. (див. рис. 2.9)

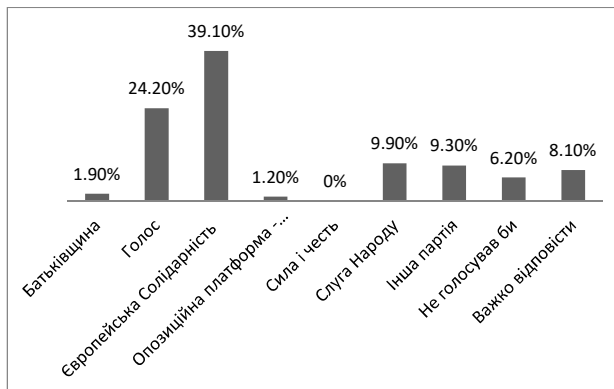

Рис. 2.9. Рейтинг партій

У ході аналізу виявився сильний зв'язок між питаннями про електоральні орієнтації на парламентських та президентських виборах. За Крамером він становить 0,630. (див. таб.2.17)

Таблиця 2.17

	Value	Approx.Sig.

Cramer's V	0,630	0,000
Contingency Coefficient	0,857	0,000
Pearson's R	0,046	0,561
Phi	1,6666	0,000

Відповідно, хто голосував би на президентських виборах за Порошенка, на парламентських – за Європейську Солідарність. А хто за Зеленського, відповідно й за Слугу Народу. Також цікавим є те, що частка респондентів, яка б голосувала за Голос, на президентських вибрала б – іншого кандидата, який не був запропонований у списку – 14 респондентів. А 11 респондентів обрали партію «Голос» та президента Петра Порошенка. (див. таб. 2.18)

Таблиця 2.18

Взаємозв'язок партій та кандидатів в президенти

	Бойко	Гриценко	Зеленський	Порошенко	Тимошенко	Інший	Не голосував би	Важко відповісти	Всього
Батьківщина	1	0	0	0	2	0	0	0	3
Голос	0	4	2	11	0	14	3	6	40
Європейська Солідарність	0	0	2	56	0	1	0	2	61
Опозиційна платформа	1	0	1	0	0	0	0	0	2
Сила і честь	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Слуга народу	0	0	15	0	0	1	0	0	16
Інша	0	3	2	1	0	9	0	1	16
Не голосував би	0	1	0	1	0	2	5	0	9
Важко відповісти	0	3	0	1	0	3	0	6	13
Всього	2	12	22	70	2	30	8	15	161

Також студентам було запропоновано оцінити довіру до ряду політиків та громадських діячів. Результати, які були отримані:

Арсен Аваков: зовсім не довіряю 91 відповідь – 56, 5%, скоріше не довіряю 27 відповідей – 16,8%.

Андрій Богдан: зовсім не довіряю 76 відповідей – 47,2%, скоріше не довіряю 35 відповідей – 21,7%.

Юрій Бойко: зовсім не довіряю 107 відповідей – 66,5%, скоріше не довіряю 13 відповідей – 8,1%.

Святослав Вакарчук: дещо довіряю, дещо не довіряю 42 відповіді – 26,1%, скоріше довіряю 41 відповідь – 25,5%. Але 33% (це велика частка) відповіли, що зовсім не довіряють та скоріше не довіряють.

Олексій Гончарук: 39,8% - не довіряють, 21% - дещо довіряють, дещо ні. 20 респондентів (12%) його зовсім не знають.

Володимир Гройсман: 44,1% - не довіряють, 18,6 – дещо довіряють, дещо не довіряють. 26,7% довіряють колишньому прем'єр-міністру.

Володимир Зеленський : зовсім не довіряють 67 респондентів – 41,6%, скоріше не довіряють 31 респондент – 19,3 відсотка, вагаються та відповіли дещо довіряють, дещо недовіряють 25 людей – 15, 5%, довіряють 28 респондентів – 17,4%. Одна людина позначила, що не знає його.

Юрій Луценко: 71,4% не довіряють, 9,9% дещо довіряють, дещо не довіряють, 17 респондентів (10,6%) вагаються й відповіли важко сказати.

Віктор Медведчук: 80,1% - не довіряють (129 респондентів), 12 людей відповіли, що не знають цю людину (7,5%).

Андрій Парубій: не довіряють йому 61 людина – 44,1%, довіряють – 18% (29 респондентів), 12,4% вагаються й відповіли важко відповісти, 17,4% - дещо довіряють, дещо не довіряють.

Петро Порошенко: 37,9% (61 респондент) - не довіряють колишньому президенту, 20,5% (33 людини) – дещо довіряють, дещо не довіряють, 55 респондентів (34,2%) – довіряють, 9 респондентів вагаються та вибрали важко відповісти.

Вадим Рабінович: 121 респондент не довіряють (75,2%), не знають цю людину 16 респондентів (9,9%), 17 людей вибрали важко відповісти (10,6%).

Дмитро Разумков: 45,3% (73 респондента) не довіряють, 19,9% - дещо довіряють, дещо не довіряють, 12,4% - довіряють, важко відповісти – 10,6%.

Руслан Рябошапка: 43,5% - не довіряють (70 респондентів), 12,4% - дещо довіряють, дещо не довіряють, 8,7% - довіряють, 33 респондента відповіли, що не знають цю людину (20,5%).

Руслан Стефанчук: 43,5% - не довіряють (70 респондентів), 28% відмітили, що не знають цю людину, 9,9% - дещо довіряють, дещо не довіряють.

Юлія Тимошенко: 85,1% (137 респондентів) відповіли, що вони не довіряють, важко відповісти – 6,2%.

Нестор Шуфрич: 73,3% (118 респондентів) відповіли, що вони не довіряють, 14 респондентів не знають цю людину (8,7%), важко відповісти – 12,4%.

Отже, можна зробити висновок, що загалом студенти не довіряють політикам та представленим громадським діячам. Найбільше не довіряють таким як: Юлія Тимошенко, Вадим Рабінович, Нестор Шуфрич, Арсен Аваков, Юрій Бойко, Юрій Луценко, Віктор Медведчук. Більш менш студенти довіряють Петру Порошенку (близько 40%) та Святославу Вакарчуку (близько 40%).

2.3. Методологія вимірювання оцінки ініціатив влади

Студентам було запропоновано низку питань в цьому блоці про ініціативи з боку влади. Респонденти мали оцінити ці пропозиції.

- 1) Закон, що скасовує недоторканість народних депутатів. 34,2% відповіли, що скоріше підтримують, а 37,9% - повністю підтримують.

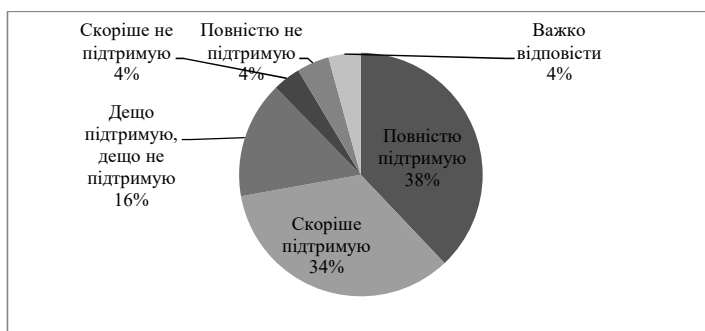

Рис. 2.10. Підтримка закону про недоторканість депутатів

Цей закон сприймається серед студентів позитивно, як й серед усіх українців. Його вже запровадили.

- 2) Закон про ринок землі і скасування мораторію на купівлю-продаж землі сільськогосподарського призначення. 33,5% респондентів відповіли «скоріше підтримую», 23% - «повністю підтримую».

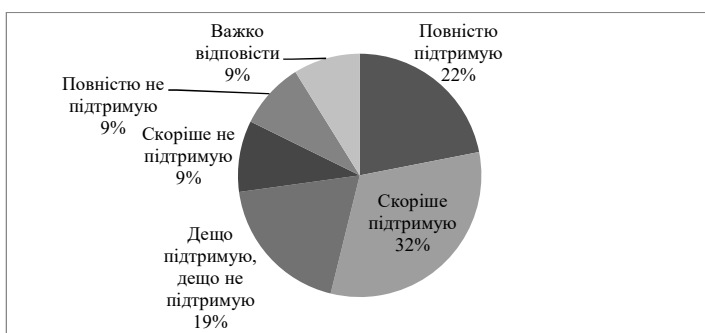
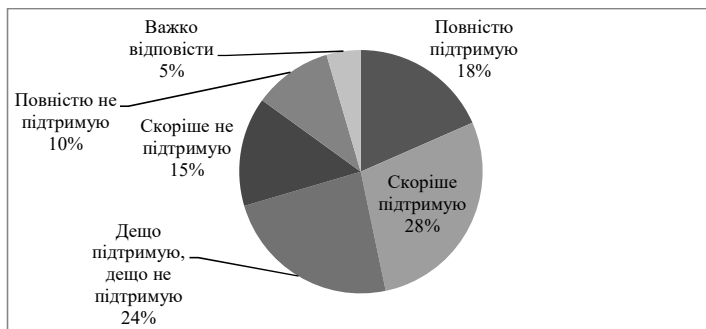

Рис. 2.12. Підтримка закону про ринок землі

Цей закон позитивно сприймають студенти; цей закон вже теж діє.

- 3) Закон про детінізацію та легалізацію грального бізнесу. Тут відповіді респондентів розподілилися приблизно однаково, але все ж таки найбільший відсоток у «скоріше підтримую» - 26,7%.

2.13. Підтримка закону про гральний бізнес

Про цей закон думки розділилися, немає точної картини, чи позитивно чи негативно студенти ставляться. Великий відсоток відповідей «дещо підтримую, дещо не підтримую», тобто респонденти ще вагаються.

- 4) Закон про детінізацію та легалізацію видобутку бурштину. Великий відсоток відповідей «важко відповісти» - 21,7%, певно через те, що студенти не обізнані з нововведеннями влади. Але ті, хто знає, все таки підтримали (23%).

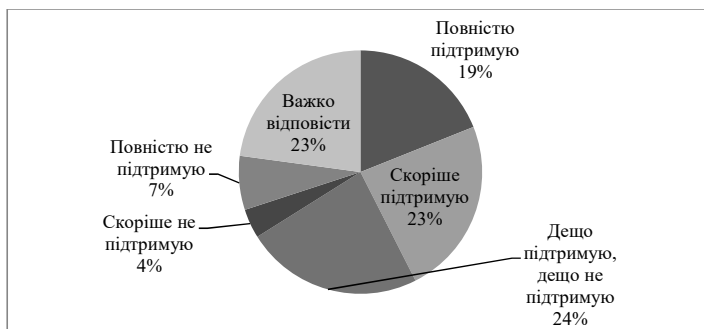

Рис. 2.14. Підтримка закону про видобуток буритину

Така ж ситуація й з цим законом, приблизно однаковий розподіл відповідей по всіх варіантах. Студенти вагаються щодо цього закону.

5) Закон про надання послуг мобільного зв'язку лише на основі укладання договору за паспортом та з наданням абонементом особистих даних. Ця ініціатива не була підтримана серед студентів. 32,9% відповіли «повністю не підтримую», 18% - «скоріше не підтримую».

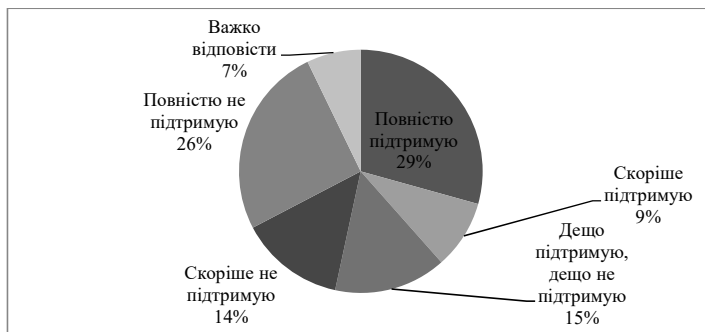

Рис. Підтримка закону про послуги мобільного зв'язку

Закон про надання мобільних послуг тільки за документами студенти не підтримали, великий відсоток негативних відповідей. Мабуть через те, що молоді люди не розуміють користь цього нововведення.

6) Закон про надання народу права законодавчої ініціативи. Відповіді респондентів розподілилися по всіх варіантах та не має конкретної підтримки чи не підтримки. Студенти вагаються, тому що найбільший відсоток відповідей 28% - «дещо підтримую, дещо не підтримую», 19,3% - «скоріше не підтримую», 21,1% - «скоріше підтримую».

Рис. Підтримка закону про надання народу законодавчої ініціативи

8) Закон про виведення Національної гвардії з системи Міністерства внутрішніх справ і перепідпорядкування її безпосередньо Президенту України. Великий відсоток відповідей «важко відповісти» 21%, це говорить про те, що студенти не обізнані щодо цього питання. Переважно респонденти віднеслись негативно до цього закону: «скоріше не підтримую» - 27%, «повністю не підтримую» - 27%.

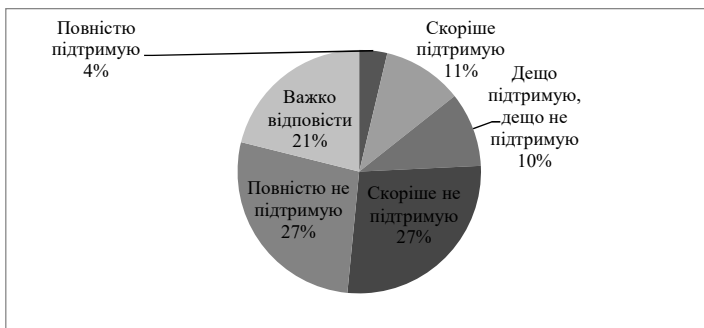

Рис. Підтримка закону про виведення Національної Гвардії з системи Міністерства внутрішніх справ

У цілому можна побачити, що студенти позитивно налаштовані на пропозиції та нововведення з боку влади. Але велика частка відповідей «важко відповісти», тому що, на мою думку, респонденти не дуже ознайомлені зі всіма пропозиціями та ухваленнями законів влади.

Отже, провівши опитування та проаналізувавши результати, можемо зробити висновки, що студенти НаУКМА політично активні. Вони мають свої настрої та преференції щодо політики в країні. Респонденти показали, що вони знають ситуацію в країні та розбираються у нововведеннях з боку влади.

Всі робочі гіпотези були доведені: Студенти, які не довіряють Президентіві, вважають, що становище в країні протягом 2019-2020р. змінилося на гірше (негативні настрої студентів щодо Президента Зеленського, маленька довіра та вони не сподіваються на зміни при цій владі);

Студенти, які не довіряють Президентіві, вважають, що зараз події в Україні розвиваються в неправильному напрямку (студенти сказали, що події розвиваються в неправильному напрямку, тому що не бачать президентом, який може щось змінити, - Зеленського);

Ті, хто не довіряють Зеленському, вважають, що теперішня влада не намагається покращити ситуацію в країні (також більшість респондентів сказали, що ця влада зовсім не намагається покращити ситуацію, а деякі сказали, що просто робить вигляд намагань й навіть хочу погіршити).

Більшість студентів не довіряють політичній еліті після президентських та парламентських виборів 2019 року (так, це виявив розподіл відповідей по всім питанням щодо довіри до політичної еліти);

Ті студенти, які довіряють Порошенку, в той же час довіряють й Збройним Силам України (прослідилася взаємозалежність між цими відповідями, дійсно люди, які довіряють минулому президенту, мають гарне ставлення до Збройних Сил України, це може бути пов'язано з війною на сході та рішучих дій з боку Порошенка);

Якщо студент проголосував би на наступних президентських виборах за Зеленського, то на парламентських виборах підтримав би партію «Слуга Народу» (так, дійсно помічено, що люди, які обирають Зеленського президентом, автоматом обирають партію Слуга Народу, ті, хто бачать президентом Порошенка, обирають «Європейську Солідарність», також відповіді показали, що ті, хто обирають Анатолія Гриценко, обирають «Голос» чи відповідають, що підтримали б іншу партію).

ВИСНОВКИ

Новим етапом в вивченні електоральної поведінки став соціологічний підхід, який пояснює вибір громадянина через солідарність до інших соціальних груп. Вона полягає в тому, що виборці належать до соціальних груп й через це роблять свій вибір, тому цю теорію можна назвати класовою. Адже електорат не віддає перевагу кандидату через його передвиборчої кампанії чи політичної програми. Це вимірювалось так, що перед кожними виборами проходили опитування щодо преференцій електорату, який гуртувався за релігійними, віковими, соціальними групами тощо. Тобто суть цього підходу в тому, що виборці не проявляли свою волю, а представляли солідарність до вибору певної групи.

Наступний підхід мав на меті виправити недоробки першого підходу та називався соціально-психологічний. Ця теорія пояснює вибір через індефікацію себе до певних партій та ідеологій. Цей підхід був запропонований в 1960-х роках А. Кемпбеллом (Мічиганський університет). Суть цієї теорії полягає в тому, що виборці є прихильниками певної політичної партії й це формується на етапі соціалізації в близькому оточенні (сім'я, друзі, однокласники). Електорат індефікує себе до певної партійної ідеології. Прикладом цього може бути те, що електорат в країнах з демократичними виборами та усталеною системою виборів передає свій вибір із покоління в покоління.

Важливо зазначити, що й соціальна й соціально-психологічна теорія не можуть відповісти на запитання такі, як: чому кожні вибори частина електорату змінює свої цінності, уподобання, бажання? Третя теорія була спробою подолати характер статусної та партійної-ідеологічної теорії, тому що вони не можуть пояснити динаміку виборчої активності та переваг. Підхід «раціонального вибору» був представлений в праці Е. Даунса

«Економічна теорія демократії» в 1957 році. Е. Даунс запропонував інтерпретацію цього підходу таким чином: «кожен громадянин голосує за ту партію, яка буде для нього найбільш корисною в порівнянні з іншими» (Downs A. An Economic Theory of Democracy, 1957). Електорат діє виключно заради задоволення своїх потреб та інтересів, не витрачає свої зусилля.

Дослідження серед студентів НаУКМА було проведене задля вирішення основної мети: визначення електоральних орієнтацій, рівня довіри до влади та оцінки ситуації в країні. Було проведено опитування серед 161 студента віком 17-23 років.

Були доведені всі дослідницькі гіпотези. У першому блоці було виявлено, що більшість студентів не вірять в майбутнє України із президентом Зеленським та не бачать вирішення проблем найближчим часом. Події в Україні розвиваються в неправильному напрямку на думку студентства.

У другому блоці були доведені гіпотези: Більшість студентів не довіряють політичній еліті після президентських та парламентських виборів 2019 року; Ті студенти, які довіряють Порошенку, в той же час довіряють й Збройним Силам України; Якщо студент проголосував би на наступних президентських виборах за Зеленського, то на парламентських виборах підтримав би партію «Слуга Народу».

А також зроблений висновок, що загалом студенти не довіряють політикам та представленим громадським діячам. Найбільше не довіряють таким як: Юлія Тимошенко, Вадим Рабінович, Нестор Шуфрич, Арсен Аваков, Юрій Бойко, Юрій Луценко, Віктор Медведчук. Більш менш студенти довіряють Петру Порошенку (близько 40%) та Святославу Вакарчуку (близько 40%).

В третій частині студентам були запропоновані ініціативи влади, які їм потрібно було оцінити. Результати показали, що студенти позитивно

налаштовані на пропозиції та нововведення з боку влади. Негативно ставляться тільки до закону про мобільний зв'язок та виведення Національної гвардії з Міністерства. Було виявлено, що велика частка відповідей «важко відповісти», тому що, на мою думку, респонденти не дуже ознайомлені зі всіма пропозиціями та ухваленнями законів влади.

Список використаних джерел:

- Бевз Т. А. «Феномен суспільної довіри як складова процесу легітимації влади в умовах локальних політичних режимів».
- Березина Е. В. (1995) О точности прогноза результата голосования / Социологические исследования. — № 2.
- Білошицький С. «Криза довіри громадськості до представницьких політичних інститутів» 2009.
- Бурдье П. (1993) Социология политики. – М.: Socio-Logos.
- Вебер М. (1990) Основные социологические понятия / М. Вебер // Избранные произведения – М. : Прогресс.
- Вишняк О. (2000) Електоральна соціологія: історія, теорії, методи.– К.: Інститут соціології НАНУ, Віпол.
- Голосов Г.В. Сравнительная политология. (1995) – Новосибирск: Изд-во Новосибирского университета, 1995.
- Девятко И. Ф. (2009) Методы социологического исследования : учебное пособие 1 – 5 изд. – М: КДУ.
- Дмитриев А. В. (1971) Политическая социология. Очерки – Ленинград.
- Добренков В. И. (2004) Методы социологического исследования: учебник – М.: ИНФРА-М.
- Дослідження центра Разумкова «Оцінка громадянами ситуації в країні та діяльності влади, рівень довіри до соціальних інститутів та політиків», 2019 року (ел. ресурс: <http://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-diialnosti-vlady-riven-doviry-do-sotsialnykh-instytutiv-ta-politykiv>).

Дослідження «Оцінка громадянами ситуації в країні та діяльності влади, рівень довіри до соціальних інститутів та політиків» центром Разумкова, квітень 2020 року (ел.ресурс <http://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-riven-doviry-do-sotsialnykh-institutiv-ta-politykiv-elektoralni-orientatsii-gromadian-kviten-2020r>).

Енциклопедія сучасної України http://esu.com.ua/search_articles.php?id=20476.

Кокорська О. І., Кокорський В. Ф. «Політична культура: теоретико-методологічні проблеми».

Ларкіна І. В «Довіра до влади та образ держави у сприйнятті східних та західних європейців».

Левчук Б. О., Медія О. В «Довіра як спосіб легітимації влади».

Морозов, Черніцина «Політична довіра як феномен соціальної інтеракції».

Нуждін С.Є (2013) Соціологічні традиції в дослідженні електоральної поведінки. Огляд основних моделей електоральної поведінки – Національний університет ім. Тараса Шевченка – Випуск 19.

Охременко И.В. (2002) Электоральное поведение: теория вопроса: Учебное пособие: В 2ч. Ч. 1. — Волгоград: Издательство ВолГУ.

Полторац В. А. (2004) Избирательные кампании: научный подход к организации – К.: Знання України.

Погорелый С. С. «Довіра до державної влади як категорія політичного управління» .

«Политическое доверие» Национальный исследовательский университет «Высшая школа экономики», Единый архив экономических и социологических данных.

<https://www.hse.ru/org/hse/4432173/mathbase/tasks/task18>

- Пшизова С.Н. (1994) Какую партийную модель воспринимает наше общество? // Полис.
- Ротман Д. Г. (2002) Электоральные социологические исследования/ Кемерово: Кузбассвуиздат.
- Телегіна К. А. (2011) Електоральна соціологія як особлива соціоінженерна діяльність: функції та дослідницькі методи – Вісник Львівського університету. Серія соціологія. Випуск 5.
- Фукуяма Ф. (2002) Социальный капитал «Культура имеет значение. Каким образом ценности способствуют общественному прогрессу».
- Чабанна М. В. «Довіра до політичних інститутів: передумови та наслідки для демократії».
- Черніцина «Політична довіра: як її виміряти?».
- Шевченко Ю.В. (1998) Между экспрессией и рациональностью: об изучении электорального поведения в России // Полис.
- Штомпка П. (2012) «Довіра – основа суспільства».
- В. А. Ядов (2000) Стратегия социологического исследования. Описание, объяснения, понимание социологической реальности» - М:Добросвет.
- Kelleher Christine A. «Explaining Public Confidence in the Branches of State Government» 2007.
- Bourdieu P. The Forms of Capital «Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education», 1986.
- Berelson B., Lazarsfeld P., McPhee W. (1954) Voting: A study of Opinion Formation in a Presedential Campaign. – Chicago: University of Chicago Press
- Lipset S.M., Rokkan S. (1967) Party Systems and Voter Aligments. – New York: Free Press.

Powell J.B. (1982) *Contemporary Democracies: Participation, Stability and Violence*. – Cambridge: Harvard University Press

Campbell A., Converse Ph., Miller W., Stokes E. (1960) *The American Voter*. – New York: Wiley.

Downs A. (1957) *An Economic Theory of Democracy*. – New York: Harper.

Fiorina M. (1981) *Retrospective Voting in American National Elections*. – New Haven: Yale University Press

Marcus G.B. (1982) The Impact of Personal and National Economic Conditions on the Presidential Vote // *American Journal of Political Science*.

ДОДАТОК А

Доброго дня! У рамках написання кваліфікаційної роботи, проводжу опитування серед студентів Києво-Могилянської академії. Завчасно дякую за відповіді на питання та гарантую повну анонімність.

Результати опитування будуть представлені в закодованому вигляді.

Тема роботи: ДОВІРА ДО ВЛАДИ, СТАВЛЕННЯ ДО СИТУАЦІЇ В КРАЇНІ ТА ЕЛЕКТОРАЛЬНІ ОРІЄНТАЦІЇ ПІСЛЯ ВИБОРІВ 2019 РОКУ

Мета: визначити оцінку ситуації в країні та з'ясувати рівень довіри до влади, електоральні орієнтації студентів НаУКМА

I. Оцінка ситуації в країні

1. Якщо говорити в цілому, як Ви вважаєте, події в Україні розвиваються у правильному чи неправильному напрямку?
  - У правильному напрямку
  - У неправильному напрямку
  - Важко відповісти
2. На Вашу думку, яким чином змінилося становище в Україні в різних сферах соціально-політичного життя порівняно з початком 2019 року?
  - Змінилося на краще
  - Змінилося на гірше
  - Не змінилося
  - Важко відповісти
3. Як Ви вважаєте, чи здатна Україна подолати існуючі проблеми та труднощі?
  - Здатна подолати протягом найближчих кількох років

- Здатна подолати у більш віддаленій перспективі
- Здатна частково подолати
- Не здатна
- Важко відповісти

II. Довіра до влади

4. Якою мірою ви довіряєте Президенту України?

- Зовсім не довіряю
- Скоріше не довіряю
- Дещо довіряю, дещо не довіряю
- Скоріше довіряю
- Повністю довіряю
- Важко відповісти

5. Якою мірою ви довіряєте Верховній Раді?

- Зовсім не довіряю
- Скоріше не довіряю
- Дещо довіряю, дещо не довіряю
- Скоріше довіряю
- Повністю довіряю
- Важко відповісти

6. Якою мірою ви довіряєте Уряду України?

- Зовсім не довіряю
- Скоріше не довіряю
- Дещо довіряю, дещо не довіряю
- Скоріше довіряю
- Повністю довіряю
- Важко відповісти

7. Якою мірою ви довіряєте Збройним Силам України?

- Зовсім не довіряю

- Скоріше не довіряю
- Дещо довіряю, дещо не довіряю
- Скоріше довіряю
- Повністю довіряю
- Важко відповісти

8. Загалом, характеризуючи дії влади, яку з наступних оцінок її дій Ви б вибрали?

- Влада намагається покращити ситуацію в країні і багато в чому їй це вдається
- Влада намагається покращити ситуацію в країні, але їй це поки що переважно не вдається зробити
- Влада не намагається покращити ситуацію в країні, а лише імітує зусилля в цьому напрямі
- Влада погіршує ситуацію в країні
- Важко відповісти

9. З яким із наведених суджень Ви найбільшою мірою згодні?

- Дії влади виправдали мої сподівання
- Влада не виправдала моїх сподівань
- Дії влади виявилися кращими, ніж я очікував(ла)
- Я від влади нічого доброго не очікував(ла), так і сталося
- Я від влади нічого доброго не очікував(ла), але вона виявилася ще гіршою, ніж я думав(ла)
- Я від влади очікував(ла) більшого, але вона виявилася поганою
- Ще занадто рано давати оцінку діям влади
- Важко відповісти

10. Наскільки Ви довіряєте таким політикам та громадським діячам?

	Зовсім не довіряю	Скоріше не довіряю	Дещо довіряю, дещо не	Скоріше довіряю	Повністю довіряю	Не знаю його/її	Важко відповісти

			довіряю				
Арсен Аваков							
Андрій Богдан							
Юрій Бойко							
Святослав Вакарчук							
Олексій Гончарук							
Володимир Гройсман							
Володимир Зеленський							
Юрій Луценко							
Віктор Медведчук							
Андрій Парубій							
Петро Порошенко							
Вадим Рабінович							
Дмитро Разумков							
Руслан Рябошапка							
Руслан Стефанчук							
Юлія Тимошенко							
Нестор Шуфрич							

11. Якби вибори до Верховної Ради відбулися сьогодні, за яку політичну партію Ви б проголосували?

- Батьківщина
- Голос
- Європейська Солідарність
- Опозиційна платформа – За життя
- Сила і честь
- Слуга народу
- Інша партія
- Не голосував би
- Важко відповісти

12. Якби вибори Президента відбулися сьогодні, за кого з кандидатів Ви б проголосували

- Юрій Бойко
- Анатолій Гриценко
- Володимир Зеленський
- Олег Ляшко
- Петро Порошенко
- Юлія Тимошенко
- Інший кандидат
- Не голосував би
- Важко відповісти

III. Оцінка ініціатив влади

13. Верховна Рада України проголосувала за закон, що скасовує недоторканість народних депутатів. Чи підтримуєте Ви ухвалення такого закону?

- Повністю підтримую

- Підтримую
- Дещо підтримую, дещо не підтримую
- Не підтримую
- Повністю не підтримую
- Мені байдуже
- Важко відповісти

14. Чи підтримуєте Ви такі заходи, запропоновані Президентом України?

Ухвалення закону про ринок землі і скасування мораторію на купівлю-продаж землі сільськогосподарського призначення
Ухвалення закону про детінізацію та легалізацію грального бізнесу

Ухвалення закону про детінізацію та легалізацію видобутку бурштину

- Повністю підтримую
- Підтримую
- Дещо підтримую, дещо не підтримую
- Не підтримую
- Повністю не підтримую
- Мені байдуже
- Важко відповісти

(відповіді до кожного пункту окремо)

15. Група депутатів Верховної Ради пропонує зобов'язати операторів надавати послуги мобільного зв'язку лише на основі укладання договору за паспортом та з наданням абонементом особистих даних. Чи підтримуєте Ви ухвалення такого закону?

- Повністю підтримую
- Підтримую
- Дещо підтримую, дещо не підтримую

- Не підтримую
- Повністю не підтримую
- Мені байдуже
- Важко відповісти

16. Чи підтримуєте Ви ініціативу про те, щоб надати народу права законодавчої ініціативи?

- Повністю підтримую
- Підтримую
- Дещо підтримую, дещо не підтримую
- Не підтримую
- Повністю не підтримую
- Мені байдуже
- Важко відповісти

17. Чи підтримуєте Ви ініціативу про виведення Національної гвардії з системи Міністерства внутрішніх справ і перепідпорядкування її безпосередньо Президенту України?

- Повністю підтримую
- Підтримую
- Дещо підтримую, дещо не підтримую
- Не підтримую
- Повністю не підтримую
- Мені байдуже
- Важко відповісти

IV. Демографічний блок

- Стать:
Жіноча
Чоловіча
Інше

- Вкажіть свій вік: _____
- Виберіть яке з тверджень найточніше відповідає фінансовому становищу Вашої сім'ї?

Нам не вистачає грошей навіть на їжу

Нам вистачає грошей на їжу, але купувати одяг вже важко

Нам вистачає грошей на їжу, одяг і ми можемо дещо відкласти

Ми можемо дозволити собі купувати деякі коштовні речі

Ми можемо дозволити собі купити все, що захочемо

- Вкажіть, будь ласка, свій факультет

ФСНСТ

ФІ

ФГН

ФЕН

ФПрН

ФПвН